

Kvinna till Kvinna

Skapa säkerhet

– en debattskrift om säkerhetspolitik

Innehåll

Förord.....	3
Introduktion.....	4
Nya hot – nya lösningar.....	6
Vi talar inte om territorium.....	10
Kriget mot terrorismen	
– ett bakslag för mänsklig säkerhet.....	14
Ökad militarisering.....	20
Våld och exkludering	
– hot mot halva mänskligheten.....	26
Kvinnors deltagande förutsättning	
för fred och demokrati.....	32
Mäns kompetens ifrågasätts aldrig.....	40
Slutkommentar.....	44
Appendix.....	45
Fotnoter.....	47

Kvinna till Kvinna stärker kvinnor i krig och konflikter för att kvinnors makt och inflytande ska öka. Vi samarbetar med kvinnoorganisationer som arbetar för kvinnors rättigheter och som tar en aktiv del i arbetet för fred och återuppbyggnad. Kvinna till Kvinna stödjer idag över 100 kvinnoorganisationer i Central- och Västafrika, Mellanöstern, Södra Kaukasien och Västra Balkan. Kvinna till Kvinna påverkar även nationell och internationell bistånds- och säkerhetspolitik, genom att öka kunskaperna om kvinnors situation i konflikter och argumentera för vikten av att kvinnor ska vara representerade i fredsprocesser.

Skapa säkerhet

Av: Åsa Carlman, Annika Flensburg, Katarina Hellström, Lovisa Strand, Christina Wassholm och Eva Zillén.

Omslagsfoto: ScanPix, Daniel Ocha de Olza/AP/Scanpix

Formgivning: Louise Bååth, King Island Design

ISBN: 978-91-979583-0-1

Tryckt av: Dixa, Stockholm 2011

Kvinna till Kvinna Foundation, 2011

Slakthusplan 3

121 62 Stockholm, Sverige

Telefon: 08 588 89 100

E-post: info@kvinnatillkvinna.se

www.kvinnatillkvinna.se

Genom vårt arbete i konflikt-drabbade områden har vi under åren träffat och samarbetat med hundratals kvinnoaktivister.

På olika sätt har vi stött dem i deras envisa och mödosamma kamp för fred och demokrati och sett vilken positiv kraft för utveckling de är.

I *Skapa säkerhet* utgår vi från kvinnoaktivister och deras erfarenheter och kunskaper och ifrågasätter den säkerhetspolitik som förs och som än i dag, år 2011, fortsätter att ignorera de största hoten kvinnor möter.

Vi hoppas att *Skapa säkerhet* bidrar till en kritisk debatt om dagens prioriteringar och om hur säkerhet för alla skapas; mänsklig säkerhet.

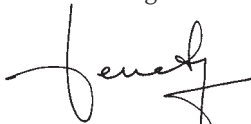
Vi vill rikta ett stort tack till alla dem som *Kvinna till Kvinna* har samverkat med under åren. De har delat med sig av sina, ofta dyrköpta, erfarenheter av att ha uteslutits från inflytande men som med egen kraft, i samverkan med andra kvinnor, har bidragit till att minska våldet i sina egna samhällen och främja hållbar utveckling och mänsklig säkerhet. Vi vill också rikta ett särskilt tack till Gerd Johnsson-Latham och Christina Wassholm som bidragit med deras värdefulla kunskap.

Skapa säkerhet möjliggjordes av Millennium Development Goal 3 Fund, finansierad av Nederländernas utrikes-

Foto: Esther Sorri

departement, och ingår i *Kvinna till Kvinna*s projekt *Women's Organisation Security and Participation, WOSP*. Inom ramen för WOSP har vi bland annat arrangerat en rad workshops för kvinnorrättsaktivister för att de bättre ska kunna värna sin egen säkerhet. ■

Lena Ag, generalsekreterare
Kvinna till Kvinna

Introduktion

Skapa säkerhet visar att dagens säkerhetspolitiska prioriteringar i själva verket kan undergräva möjligheterna till en hållbar fred och säkerhet för alla.

Särskilt tydligt är detta i kölvattnet av 9/11 och den så kallade kampen mot terrorismen.

När militära insatser prioriteras riskerar grundläggande hot mot den kvinnliga delen av befolkningen i praktiken att trängas ut från den säkerhetspolitiska dagordningen. Vi befinner oss i en ond cirkel av osynliggörande, våld och exkludering av kvinnor vilket undergräver möjligheterna för en hållbar fred och säkerhet för alla.

Kvinna till Kvinna vill bidra till att bryta den cirkeln. *Skapa säkerhet* är en debattskrift där vi låter våra samlade erfarenheter från arbetet för kvinnors rättigheter på Balkan, i Södra Kaukasus, Mellanöstern, Liberia och Demokratiska Republiken Kongo speglas i aktuell forskning. De lärdomar vi har dragit från vårt samarbete med över 120 lokala kvinnoorganisationer i konfliktområden stämmer väl överens med forskarnas slutsatser om hur kvinnors medverkan bidrar till att minska våldet i samhället efter konflikter, stärka demokratiskt beslutfattande och bygga en rättvisare och mer hållbar fred. Vi vill utmana uppfattningen att konfliktlösning och skapandet av fred ska överlämnas åt de stridande parterna. *Kvinna till Kvinna* har tidigare dokumenterat hur kvinnoorganisationer på olika sidor av

konflikter kan bidra konstruktivt i alla led av fredsfrämjande, konfliktförebyggande och återuppbyggnad. Också forskningen visar att om civila aktörer som kvinnoorganisationer deltar i fredsförhandlingarna blir freden mer hållbar. Ändå betraktas kvinnor oftare som skyddsobjekt än som aktörer som på sina egna villkor kan bidra till att stärka alla människors säkerhet, fastän erfarenheten visar att kvinnor skyddas av andra kvinnor och inte av soldater och vapen.

Skapa säkerhet visar hur ineffektivt och resursslösande det är att utesluta kvinnors erfarenheter i fredsbyggande, i fredsprocesser och återuppbyggnad. Militära insatser är dyra, både i liv och i pengar. Ändå prioriteras våldslösnin-gar. Sedan 2002 har vapenförsäljningen i världen ökat med 59 procent,¹ trots att de väpnade konflikterna minskat. Som bland andra Hans Blix, tidigare generalsekreterare för det *Internationella atomenergiorganet IAEA*, pekat på, finns stora, inflytelserika, starka vapenproducenter och andra krafter som tjänar på militära lösningar, medan det stora folkflertalet får betala, både som offer för våldet och för att redan begränsade resurser ansträngs ytterligare, resurser som annars skulle kunna gå till exempelvis människors hälsa och utbildning. Inte ens finanskrisen har fått rustnings-sanslagen att minska, däremot har regeringar världen över skurit ner på utbildning, hälsovård, social omsorg etc. Som medel i kampen mot terrorismen är detta kontraproduktivt eftersom sociala orättvisor och bristande framtidstro är en grogrund för både fundamentalism och terrorism.

Så medan militära konfliktlösningar prioriteras och rustningen tilltar kvarstår bristen på säkerhet för majoriteten av befolkningen.

Denna skrift visar också glappet mellan hur säkerhetspolitiker, experter och myndigheter i dag säger att fred och säkerhet ska byggas och hur de sedan faktiskt agerar. Teoretiskt råder internationell konsensus om att frågor som ekonomisk utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter är förutsättnin-

gar för fred. Samtidigt använder stater gamla metoder, ofta med militära förtecken, för att bemöta hot och skapa stabilitet. *Kvinna till Kvinna* vill problematisera den förda säkerhetspolitiken och synliggöra bristande kunskap och förståelse om hur respekten för kvinnors mänskliga rättigheter påverkar samhället i stort. Vi vill visa varför det är nödvändigt att arbeta med ett vidgat säkerhetsbegrepp för att uppnå hållbar fred, demokrati och utveckling. ■

Definitioner:

Deltagande – Med deltagande avses inte bara hur många representanter som ska närvara vid förhandlingarna, utan även kvaliteten, villkoren och inflytandet som denna närvaro innebär. En fredsprocess där både mäns och kvinnors säkerhet tas med i beräkningen är endast möjlig om man genomför ett kvalitativt maktskifte, med omfördelning av makten i fredsförhandlingarna och i fredsprocessen som helhet. Systematiska och lämpliga resurser och aktiva åtgärder måste omsättas i praktiken för att göra det möjligt för kvinnor att påverka innehållet och besluten som fattas i sådana processer.

Fredsförhandlingar – Termen fredsförhandlingar används här för att beskriva möten och överläggningar, ofta med internationell övervakning och internationellt stöd, som så småningom leder fram till ett fredsavtal.

Fredsprocess – En fredsprocess är den komplexa processen från avtal om vapenvila, via fredsförhandlingar till avtal, säkerhetsåtgärder, återuppbyggnad, konferenser för biståndsgivare, demokratisk styrning och konfliktförebyggande arbete.

Kvinnoorganisationer – Med kvinnoorganisationer avses organiserade kvinnogrupper i det civila samhället, som arbetar för fred och säkerhet, kvinnors rättigheter och social rättvisa i konfliktområden.

Civilsamhället – Med civilsamhället avses FN:s definition som säger att medborgare (utanför sin familj, sina vänner och yrken) gått in i frivilligorganisationer för att främja sina intressen, idéer och ideologier i organisationer som sociala rörelser, organisationer för ursprungsbefolkningar, religiösa och andliga organisationer, akademiska och allmännyttiga organisationer. Definitionen inkluderar inte vinstgivande verksamhet (den privata sektorn) eller den offentliga sektorn.²

Krig och väpnade konflikter – Med krig och väpnade konflikter avses Uppsalas konflikt-databas definition, som har en tröskel på 25 krigsrelaterade döda per år, och att en av de stridande parterna är regeringen i en stat. Större konflikter räknar 1 000 krigsrelaterade döda på ett år.³

Nya hot – nya lösningar

I tiden mellan Berlinmurens fall 1989 och terrordåden mot World Trade Center och Pentagon i USA den 11 september 2001, växte ett vidgat säkerhetsbegrepp fram.

Förändringen medförde ett ifrågasättande av den rådande traditionella säkerhetssynen, som var helt inriktad på att försvara territorialgränser med militära medel. Genom att vidga säkerhetsbegreppet vidgades också synen på vad som utgör hot mot fred och säkerhet, och vad det är som behöver skyddas. I den nya synen som växte fram definierades ”nya” hot mot människors säkerhet. Dessa hot identifierades inom ett brett spektrum och var allt ifrån klimathot, epidemier, fattigdom, naturkatastrofer och svält till terroristattacker, människohandel, droger och väpnade konflikter. Dessutom uppmärksammades att sociala och ekonomiska klyftor och brist på demokrati och utveckling kunde förorsaka väpnade konflikter. Det som behövde skyddas identifierades som individen. Resultatet av de förändrade tankegångarna blev att *FN:s utvecklingsprogram, UNDP*, år 1994 i en rapport kom med begreppet Human Security, mänsklig säkerhet.⁵ Mänsklig

säkerhet handlar om säkerhet för individer och samhällen snarare än för stater och gränser, och det kombinerar mänskliga rättigheter med mänsklig utveckling. Detta betyder att utvecklingen gick från säkerhet genom militära medel till säkerhet genom hållbar mänsklig utveckling.⁶ UNDP beskriver det mänskliga säkerhetsbegreppet som universellt – det vill säga, den mänskliga säkerheten ska gälla alla, oberoende av gränser, kön, klass eller religionstillhörighet. Mänsklig säkerhet består av två komponenter, frihet från fruktan (engelskans fear) och frihet från brist eller nöd (engelskans want). Att på detta sätt lyfta fattigdomsaspekterna i definitioner av mänsklig säkerhet var nytt och ritade om den säkerhetspolitiska kartan. Det kan betraktas som ett paradigmskifte i säkerhetsdebatten att på detta sätt ge uppmärksamhet till individers trygghet och levnadsbetingelser och inte bara till staters försvar och till militära insatser.

En betydande svaghet i UNDP-rapporten var att den inte belyste att hot och frågor om mänsklig säkerhet ser olika ut för kvinnor och män. Den belyste till exempel inte alls genusbaserat våld och förtryck. Inte heller uppmärksammades att kvinnor utesluts från beslutsfattande fora, både under väpnade konflikter och i fredstid. Under senare delen av 1990-talet kritiserades begreppet av flera forskare, bland andra av fredsforskaren Johan Galtung som föreslog en mer holistisk, heltäckande syn på säkerhet där bland annat diskriminering och fattigdom utgjorde hot på individuell nivå.

Världsbanken:

Om världen från år 2002 lagt 3,7 procent av de militära utgifterna på att uppnå millenniemålen, skulle de vara uppfyllda år 2015.⁴

En sjuksköterska i Zimbabwe förbereder sockerlösning till kolerapatienter på Budirirokliniken i Harare.

Foto: SCANPIX/REUTERS/
Philimon Bulawayo

Betty Reardon, även hon fredsforskare, nyanserade det mänskliga säkerhetsbegreppet och uttalade att kvinnor måste vara inkluderade för att mänsklig säkerhet ska kunna vara effektiv, eftersom den mänskliga säkerheten då fokuserar på alla människors behov.⁷ Genom att i rapporten vara genusneutral, det vill säga inte specifikt uttrycka kvinnors delaktighet och specifika hotbilder, osynliggjordes kvinnors behov inom begreppet mänsklig säkerhet. Utgångspunkten var den manliga normen.

Samtidigt som säkerhetsbegreppet utvecklades, förändrades också krigsföringen. Dagens konflikter är sällan

mellan stater, utan oftare inomstatliga och med två eller flera stridförande parter. Mary Kaldor, professor vid *London School of Economics*, liknar den nya tidens krig vid gerillakrigföring. Det vill säga; soldater är rörliga, de har lätta, bärbara vapen, de bär inte alltid uniformer utan ser ut som civila, städer och bostadsområden används som slagfält och soldater använder sig av snabb IT-kommunikation.⁸ I denna typ av lågintensiva konflikter med rörliga soldater är det ointressant att genomföra stora militära slag, istället har civila – och framför allt kvinnor och barn – kommit att bli måltavlor och utgör idag majoriteten av de som dödas, såras och flyr.⁹

FRAMSTEG FÖR KVINNORS RÄTTIGHETER

Parallellt med att begreppet om mänsklig säkerhet växte fram under 1990-talet, mobiliserade kvinnorörelsen globalt för att uppmärksamma att konflikter och våld drabbar kvinnor och män olika. Som en följd av detta arbete antog FN flera dokument rörande

kvinnors mänskliga rättigheter och våld mot kvinnor, och slutdokumentet från FN:s konferens om *de mänskliga rättigheterna* i Wien slog 1993 fast att kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter, och att våld mot kvinnor är en kränkning av mänskliga rättigheter.¹⁰ Under FN:s konferens om *befolkning och utveckling* i Kairo 1994 enades man om vad

Organisationen FADI håller möte i Kiliba i Syd Kivu, DR Kongo.

Foto: Kvinna till Kvinna/Ilda Udovic

basala sexuella och reproduktiva rättigheter är, och att det handlar om individers rätt att bestämma över sin kropp, sin sexualitet och sitt barnafödande.¹¹ Ett år senare skrevs *Handlingsplanen från FN:s fjärde kvinnokonferens* i Peking 1995, som inriktade sig på en rad frågor som rör kvinnors mänskliga rättigheter, bland annat kvinnors fattigdom, utbildning, ekonomi, inflytande, våld mot kvinnor, flickors villkor och kvinnor i väpnade konflikter.¹²

1990-talet var också det årtionde då världens ögon riktades mot sexuellt våld och övergrepp i konflikter för första gången. Dessa fick stort internationellt genomslag. Anledningen till uppmärksamheten var bland annat att kvinnoorganisationer dokumenterade det sexuella våldet under Balkankrigen och under folkmordet i Rwanda. Tidigare ansågs det sexuella våldet vara en ofrånkomlig bieffekt i krig, vilket gjorde att det sällan uppmärksammades eller dokumenterades. De första domarna gällande sexuellt våld i konflikt föll 1998 i *Internationella krigsförbrytartribunalen för Rwanda (ICTR)* och senare samma år i *Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien (ICTY)*. I Rwandatribunalen dömdes före detta borgmästaren Jean-Paul Akayesu till livstids fängelse bland annat för våldtäkt och uppmuntran till sexuellt våld under folkmordet 1994.¹³ Domen, som var den första i sitt slag, var en milstolpe i kampen mot straffrihet och i arbetet att synliggöra att sexuellt våld kan användas som krigsstrategi och kan utgöra folkmord.

År 2002 inrättade FN den *Internationella brottmålsdomstolen, ICC*, efter *Romstadgan* som slöts 1998. I denna stadga specificerades våldtäkt och sexualiserat våld under rubriken brott mot mänskligheten.¹⁴ Det innebar en juridisk skärpning av skyddet mot sexuella övergrepp, och antogs därför att det blivit tydligt att våld i form av systematiska våldtäkter inte täckts tillräckligt av internationell lag. I och med detta fick det internationella samfundet starkare

Foto: AFP PHOTO / ANP VALERIE KUYPERS

verktyg för att ställa förövare inför rätta och döma dem.

Dessa internationella dokument, och det bakomliggande påverkansarbetet av kvinnorättsaktivister världen över, banade väg för FN:s *säkerhetsrådsresolution 1325* år 2000. Det var första gången säkerhetsrådet, det högsta organet för internationell fred och säkerhet, betonade vikten av kvinnors deltagande i alla led av fredsprocesser och återuppbyggnad för att fred ska bli hållbar. Samma år antogs FN:s åtta millenniemål som säger att antalet fattiga i världen ska halveras fram till 2015 och som inriktas på mätbara fattigdomsinsatser.¹⁵ Millenniemålen slår fast att insatser för fattigdomsbekämpning, utbildning, hälsa, fred, säkerhet, miljö, mänskliga rättigheter och demokrati hör ihop. I och med millenniemålen underströk det internationella samfundet kopplingen mellan utveckling och säkerhet och demonstrerade sin vilja att bekämpa fattigdomen, också som ett led i att förebygga konflikter. ■

Tamara Nikorashvili från
Union of Wives of Invalids and
Lost Warriors i flyktinglägret
utanför Gori i Georgien.

Foto: Christina Wassholm

Vi talar inte om territorium

I augusti 2008 utbröt nya strider mellan Ryssland och Georgien i den nästan 20 år gamla konflikten om Sydossetien. Invånarna i Sydossetien delas upp i georgier och ossetier och striderna i regionen gjorde så att tiotusentals blev internflyktingar. De facto gränsen mellan Sydossetien och Georgien har varit stängd sedan augusti 2008.

Från motorvägen mellan Georgiens huvudstad Tbilisi och staden Gori ser man prydliga rader av tusentals identiska hus, vita väggar och lila tak, uppställda på åker- och betesmark mitt i ingenstans. Tamara Nikorashvili bor i ett av de hastigt uppbyggda husen för internflyktingar med sina barn och barnbarn omkring sig.

– Mitt hem är inte där, säger hon i den kalla möteslokalen i Gori, nära de facto gränsen till Sydossetien, eller konfliktlinjen som kvinnorna runt bordet kallar den. Oavsett namn, den separerar effektivt vänner, familjer och släktingar sedan den senaste väpnade konflikten.

– Min dotter bor en kilometer från konfliktlinjen inne i Sydossetien. Vi kan inte se varandra, men vi kan nästan höra varandra om vi ropar, berättar Nazi Beruashvili.

Tamara och Nazi är båda medlemmar i organisationen *Union of Wives of Invalids and Lost Warriors*, med kontor i Tbilisi och verksamhet i Gori. Sedan några år tillbaka samarbetar de med *Association of Women of South Ossetia for Democracy and Human Rights*, baserad i Sydossetiens största stad Tskhinvali. När de väpnade striderna bröt ut på nytt i den mångåriga konflikten intensifierade organisationerna sitt samarbete. På den georgiska sidan tog kvinnorna emot de nya internflyktingar som kom och bjöd in dem till organisationen. Den är en plats för dem som vägrar förhandla om sina goda relationer med ossetier och som drömmer om ett liv tillsammans igen, i fred.

– Nu är jag flykting i mitt eget land. Men jag fortsätter mitt arbete i organisationen, det måste fortgå, vi måste bygga tilltro till varandra. Ingenting kan åstadkommas med våld, ingenting, säger Nazi Beruashvili.

De två organisationerna jobbar med parallella program på varsin sida om konfliktlinjen. De utbildar kvinnor i mänskliga rättigheter, demokrati, *resolution 1325* och konfliktkunskap. Bara en dryg månad efter konflikten i augusti 2008 deltog Tamara Nikorashvili i ett möte med ossetiska kvinnor i Azerbajdzjans huvudstad Baku.

De beskriver hur de möts i sorg och smärta. Och i minnen om hur det var. De säger att det inte är lätt att mötas, men att de delar en önskan om att leva i fred.

– Det var en ossetisk kvinna som hade ett foto av en pojke i uniform i sin plånbok.

Manana Tarashvili och Lira Tskhovrebova

Foto: Amnesty Press

Jag frågade om det. Hennes son var soldat i kriget. Det är inte lätt att prata med den andra sidan, att sitta ner med dem. Men vi måste lära oss att lyssna till varandra, säger Manana Tarashvili.

De båda organisationerna återkommer hela tiden till det viktigaste – att bygga nytt förtroende människor emellan. De struntar i frågor som de inte kan lösa, och koncentrerar sig på att skapa relationer mellan sig istället.

– Vi vet att det finns smärtsamma frågor. Vi försöker att inte ta upp dem. Vi är toleranta och vi struntar i vissa frågor. Vi vet att det är smärtsamt. Vi pratar inte om territorium och status. Vi pratar om vår gemensamma historia. Vi bygger förtroende, positiva relationer. Lär känna varandra så att vi kan bli mer förlåtande, säger aktivisten Tina Kvaginidze.

På politiskt håll är det tvärtom bara statusfrågan som gäller, och mycket lite om hur man kan förbättra för medborgarna under tiden. Kvinnoorganisationernas strategi

är att istället jobba steg för steg eftersom det politiska sammanhanget förhindrar allt annat. Organisationerna jobbar med att sprida sitt sätt att arbeta till hela landet. De har haft möten med andra organisationer som jobbar med internflyktingar på andra platser i Georgien. I Sydossetien är samarbetet mindre populärt, men har börjat få ett större stöd från allmänheten.

– Kvinnor kan bidra till fred genom att involvera fler kvinnor i fredsarbete och bygga nätverk och freds rörelser. Det är en arbetsam process och den tar tid, men det är den enda riktiga och fruktbara vägen, berättar Lira Tskhovrebova från *Association of Women of South Ossetia for Democracy and Human Rights* via mejl från Tskhinvali.

Inga kvinnor från Georgien eller Sydossetien, har hittills deltagit i de officiella fredssamtal som förekommit - med undantag av den tidigare georgiska utrikesministern och talkvinnan i parlamentet. Mycket få kvinnor återfinns på beslutande positioner i respektive samhälle. En översyn av de internationella aktörerna i konfliktområdet visar att kvinnor inte är representerade i någon större utsträckning till exempel i *Europeiska Unionens observatörsmission EUMM*.¹⁶

Lira Tskhovrebova har sina prioriteringar klara om hon skulle få chansen att vara med i fredsförhandlingar:

– Jag skulle driva vikten av att reparera relationer och förtroende mellan människor, och kärleken, respekten och den goda viljan vi en gång hade. Exakt i den ordningen, säger hon.

Under tiden fortsätter de att mötas, stärka och utbilda fler kvinnor.

– Våra utbildningar borde nå ut till tusentals, inte hundratals, kvinnor. Det måste såklart göras väldigt försiktigt, i små grupper. Folk är rädda. Men om vi inte förnyar förtroendet kan vi inte gå vidare, säger Tina Kvaginidze.

Makvala Berishvili som sitter bredvid håller med:

– När antalet utbildade kvinnor når en viss punkt, då kommer vi att ha verktyg och kapacitet för att tvinga regeringen att lyssna på oss, säger hon.

Den 26 augusti 2008 erkände Ryssland Sydossetien som en självständig stat och området har sedan dess en de facto regering och president. Georgien fortsätter att hävda området som en del av georgiskt territorium. ■

Dialogmöte mellan georgiska
och ossetiska kvinnor i Baku,
Azerbajdzjan.

Foto: Kvinna till Kvinna/Annika Karlsson

Kriget mot terrorismen

– ett bakslag för mänsklig säkerhet

Med terrordåden den 11 september 2001 förändrades säkerhetsynen i ett slag. USA:s dåvarande president George W. Bush utlyste krig mot terrorismen, något som skulle komma att få stora konsekvenser globalt.

Mänskliga rättigheter och mänsklig säkerhet hamnade i skymundan när allt fokuserades på att föra krig mot terrorismen. Före detta FN-kommissionären för mänskliga rättigheter, Mary Robinson, betonar att om man sett terrordåden den 11 september som ett brott mot mänskligheten, istället för att se dem som ett hot mot det egna territoriet och nationen, så skulle man ha riktat in sig på att infånga de individer som stått för dåden istället för att anfälla Afghanistan som helhet.¹⁷ Detta synsätt hade kunnat medföra att militära lösningar inte hade blivit allena rådande, och demokrati och mänsklig säkerhet hade värderats högre.

Terrordåden mot World Trade Center och Pentagon chockade världssamfundet och den globala terrorismen ansågs vara en gemensam utmaning som krävde ett enat svar.¹⁸ Responsen från det internationella samfundet var att stödja USA:s militära invasion av Afghanistan i jakten på Usama bin Ladin och *al-Qaida*. Militära handlingar är tydliga och visar på handlingskraft, vilket kan vara en förklaring till att USA:s administration och flera västländer agerade militärt istället för att med

Olfat Mahmoud från
Palestinian Women's
Humanitarian
Organization, PWHO
Foto: Kvinna till Kvinna/
Saba Nowzari

Konflikter, brist på utbildning, kränkningar av mänskliga rättigheter – allt detta ökar terrorismen. Det enda sättet att stoppa det är att titta på mänsklig säkerhet. Jag tror att terrorism är mer relaterad till brist på mänsklig säkerhet än till svaga eller felande stater. Det är inte alltför svårt.²⁰

Olfat Mahmoud, ledare för Palestinian Women's Humanitarian Organization, PWHO, i Libanon.

juridiska och diplomatiska medel få fast förövarna. Michael Howard, professor i militärhistoria, menar att terrorister har vunnit ett viktigt slag när deras attacker provocerar fram användandet av väpnade styrkor och övervåld mot

dem. Genom att utlysa krig mot terrorismen ges terrorister både status och värdighet eftersom de ses som fienden i ett krig.¹⁹ En status de inte skulle få om de betraktades som kriminella. Väpnade konflikter har minskat stadigt i världen sedan 1990, men de stora krig vi sett under 00-talet är nästan alla relaterade till internationell terrorism.²¹ Det så kallade kriget mot terrorismen har legitimerat våld som konfliktlösningsmetod. Det har också förstärkt den traditionella säkerhetssynen med militära insatser och nationen som skyddsobjekt. Kvinnoorganisationer runt om i världen vittnar om hur en militarisering bidrar att skapa ett klimat som förstärker manliga respektive kvinnliga stereotyper och försvårar därmed arbetet för jämställdhet. Den maskulina stereotypen upprätthåller synen att män är krigare och kvinnor är offer som måste beskyddas. Den beskyddande mannen har till uppgift att strida och offra sig för sin familj för att skydda den från utomstående hot. En effekt av kriget mot terrorismen har blivit

att kvinnor och andra marginaliserade grupper eller människor som utmanar eller faller utanför ramarna, har blivit måltavlor bara på grund av att de inte passar in i den stereotypa normen.²²

FN kom år 2006 ut med en handlingsplan för att minska spridningen av terrorism. Handlingsplanen är historisk såtillvida att FN:s medlemsländer aldrig tidigare lyckats enas om en handlingsplan mot terrorism. Basen i handlingsplanen är att mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt ska gälla även under terrorismbekämpning.²⁴ Den framhåller att terrorism inte kan bekämpas om inte de förhållanden som skapar grogrunder för terrorism motverkas, till exempel social, ekonomisk och politisk marginalisering - liksom frysta och olösta konflikter. Handlingsplanen - och terrorismbekämpningen i stort - har dock kritiserats för sin brist på genusmedvetenhet.

KAMPEN MOT TERRORISMEN DRABBAR KVINNOR

Mycket uppmärksamhet har riktats mot hur det så kallade kriget mot terrorismen har påverkat mänskliga rättigheter globalt. Att det har fått specifika konsekvenser för kvinnors mänskliga rättigheter har dock inte synliggjorts vilket bland annat bekräftas av Martin Scheinin, FN:s före detta särskilda rapportör om terrorism och mänskliga rättigheter.²⁵ De som utsätts för genusbase-erade övergrepp är ofta trängda mellan att vara måltavlor för terroristgrupper och att bli utsatta för staters antiterror-åtgärder. Scheinin menar också att kvinnors rättigheter säljs ut för att blidka extremistgrupper eller terrorister. Som exempel kan nämnas att kvinnor i Algeriet har blivit arresterade som potentiella terrorister efter att ha anmält sexuellt våld, eller att den somaliska regeringen inte arbetade för att stärka kvinnors rättigheter på grund av rädslan för att stöta sig med konservativa krafter i landet.²⁶

När kvinnors situation och mänskliga rättigheter har varit på agendan har

Alltsedan ”kriget mot terrorism” började, har våra bilder av män och kvinnor som krigare och offer blivit alltmer stela.²³

Ann J. Tickners, professor i Internationella Relationer.

världssamfundet skickat dubbla signaler. Kvinnors rättigheter har använts för att legitimera militära insatser som i fallet Afghanistan samtidigt som de har varit förhandlingsbara som i fallet Irak. Angreppet på Irak 2003 som skulle skapa större frihet för människor, fick som effekt att fundamentalistiska grupper i delar av Irak fick större inflytande och att kvinnors mänskliga rättigheter och rörelsefrihet minskades drastiskt. Genom en nationstäckande kampanj drev irakiska kvinnor, med hjälp av internationella påtryckningar, igenom ett avskaffande av den resolution som placerade familjerätten under religiösa domstolar. Det internationella stödet fortsatte dock inte hela vägen fram, och kvinnors mänskliga rättigheter förhandlades bort. Kvinnoorganisationerna lyckades inte få bort artikel 41 i konstitutionen som antogs 2005. Med hjälp av artikel 41 kan irakiska medborgare välja religiösa eller sekulära domstolar när det gäller familjerättsliga frågor och hur konflikter bland muslimer, kristna och judar ska lösas, något som ger ett sämre utgångsläge för kvinnor. Organisationer i Irak berättar hur artikel 41 får direkta konsekvenser för arbetet med kvinnors rättigheter, bland annat i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Den irakiska människorättsaktivisten Hanaa Edwar påpekar att det inte finns någon enighet varken inom eller mellan grupper när det kommer till familjerättsärenden. Hon hävdar vidare att artikel 41 förstärker sekterismen och spänningen mellan grupper i Irak och framhåller att det inte enbart är en fråga om kvinnors rättigheter utan om

En demonstration mot våld mot kvinnor i Lahore, den 20:e november 2010.

Foto: AFP Photo / Arif ALI

nationell säkerhet.²⁷ Att kvinnors rättigheter förhandlas bort motiveras av att det finns kulturella aspekter att ta hänsyn till, eller att kvinnors mänskliga rättigheter är något man får arbeta för i ett senare skede.

Krig och konflikt kan ses som pådrivare av religiös fundamentalism samtidigt som fundamentalistisk politik ofta resulterar i krig.

Den religiösa fundamentalismen är ett globalt fenomen och kan förknippas med i stort sett världens alla religioner, och mycket tyder på att det är terrorismbekämpningen som stärkt fundamentalistiska grupper. Detta har påverkat kvinnors rättigheter negativt, bland annat eftersom kvinnors rörelsefrihet ofta beskärs, deras liv regleras och deras rättigheter ignoreras. En slutsats som kan dras är således att kvinnor riskerar att hamna i kläm mellan terrorister och staters antiterrorismåtgärder.

UTRYMMET FÖR CIVILSAMHÄLLET KRYMPER

Civilsamhället består av olika typer av grupper med olika agendor, där vissa grupper är odemokratiska och diskriminerande. Möjligheten att organisera sig måste dock vara en central del i en levande demokrati. Martin Scheinin är kritisk till hur kampen mot terrorism har förts och uttrycker farhågor för hur kontrollåtgärder drabbar civilsamhället. Han poängterar nödvändigheten av att hålla sig till redan fastställda normer och regelverk som konventioner om mänskliga rättigheter och nationella konstitutioner och lagar.²⁸

Hålls det fastställda regelverket är det svårare att godtyckligt och generellt peka ut och attackera till exempel kvinnoorganisationer och grupper som arbetar för mänskliga rättigheter.

Effekter som blivit märkbara och i många fall förödande för kvinnoorgani-

sationer och andra civilsamhällsorganisationer (CSO:s), är de nya kontrollmöjligheter det så kallade kriget mot terrorismen skapat. För att förhindra att organisationer finansierar terrorism vill givare och regeringar att organisationerna registrerar sig, medlemmar granskas och att pengaflöden till och från organisationer undersöks.²⁹

Många länders underrättelsetjänster samarbetar dessutom och skickar information mellan sig, ofta helt utan någon säkerhetspolicy.³⁰

Om denna typ av information faller i orätta händer kan det få förödande konsekvenser för aktivister och organisationer. Auktoritära regimer har dessutom fått ett tillåtet och verkningsfullt verktyg att tysta oppositionella och obekväma grupper och människor. Regimer har till exempel rättfärdigat arresteringar och förföljelser av bland andra kvinnliga människorättsaktivister genom att hävda terroristförbindelser, och civilsamhällsorganisationer har blivit kallade terroristorganisationer för att de varit kritiska mot auktoritära regimer.³¹

Bristen på en gemensam definition av terrorism och frågan om vem som har rätten att bestämma vem eller vilka som är terrorister genererar således kränkningar av mänskliga rättigheter och underminerar mänsklig säkerhet.³²

På till exempel Filippinerna och i Sri Lanka har landets ledare använt sig av breda definitioner av terrorism för att bestraffa organisationer som arbetar för jämställdhet och kvinnors mänskliga rättigheter.³³

Sedan USA:s president Barack Obama tillträdde år 2009 har den amerikanska administrationen tydligare kopplat kvinnors rättigheter till säkerhetspolitiken. Att främja kvinnors mänskliga rättigheter ses idag som en viktig del i att bekämpa extremism och terrorism. Vad detta i förlängningen får för realpolitiska konsekvenser för kvinnor återstår att se.

Civilsamhället och civila har spelat och spelar en stor roll i det långsiktiga

Ropet på ett krig mot terrorism var ett stridsrop (...) Terrorister lyckas när länder blir rädda och hämndlystna, när de sår split och osämja, när de tvingar länder att svara med våld och förtryck.³⁴

David Milliband, Storbritanniens förre utrikesminister.

arbetet med att minska möjligheterna för terrorism att få fotfäste. Civilsamhällsorganisationer, inklusive kvinnorrättsorganisationer, är viktiga aktörer i arbetet för rättssäkerhet och för att motverka diskriminering, kränkningar av mänskliga rättigheter, korruption och politisk och ekonomisk marginalisering. Faktorer som FN pekar ut som grogrunder för terrorism.³⁵

För att minska spridningen av terrorism är det lokala ägarskapet viktigt och civilsamhällets medverkan en förutsättning. Det lokala ägarskapet, det vill säga den lokala förankringen på alla nivåer, ger långsiktiga resultat eftersom lokal erfarenhet tas till vara, nätverk skapas och kunskap och information sprids.

Det skulle kunna argumenteras för att det så kallade kriget mot terrorismen har skapat grogrund för fundamentalistiska krafter och därmed för terrorism, vilket i klartext betyder att åtgärderna för att minska terrorismen har visat sig kontraproduktiva. Samtidigt har regeringar i sin iver att bekämpa terrorism också slagit undan benen för aktörer inom det civila samhället som genom sitt arbete mot diskriminering och fattigdom, ger alternativ till människor som riskerar att rekryteras till terroristgrupper. Staters prioriteringar i kampen mot terrorismen och det faktum att diktaturer och regimer som kränker mänskliga rättigheter blivit viktiga och legitima samarbetspartners väcker frågan vems säkerhet som skulle upprätthållas. ■

Ökad militarisering

Kostnaderna för det så kallade kriget mot terrorismen har inte utretts och debatterats tillräckligt. Inte heller har eventuella fördelar eller vinster undersökts och ställts i förhållande till andra sätt att bekämpa terrorism.

De militära insatserna är dyra, och det finns inga undersökningar som visar att terrorism minskar när den bemöts med militärt våld. Det är troligare att terrorism sprids och osäkerhet ökar när militära insatser prioriteras.³⁶ Före kriget i Irak stod landet för sju procent av världens alla terroristattacker. År 2009 hade den siffran ökat till 69 procent.³⁷

Antalet väpnade konflikter har minskat sedan 1990-talet samtidigt som de militära kostnaderna och vapenförsäljningen har ökat. Att både kostnader och försäljning ökat beror framför allt på de militära insatserna i Afghanistan och Irak. Den totala kostnaden för världens militära utgifter, som till stor del finansieras av våra gemensamma skattepengar i olika länder, var år 2010 sammantaget 1 630 miljarder US dollar, vilket innebär en ökning med 50,3 procent sedan år 2000.³⁸ Den globala finanskrisen som började 2008 har inte påverkat denna stadiga ökning, trots att krisen världen över inneburit stora nedskärningar på områden som vård, äldreomsorg och utbildning. Militära rustningskostnader globalt uppgår i snitt till drygt 4 miljarder US dollar per

Brittiska soldater på en militärövning i Kuwait inför Irakkriget, mars 2003.

Foto: AP Photo/Gaz Armes, POOL/Scanpix

dag. De fem permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd är de länder som spenderar mest på vapen. Det är också dessa länder som står för 76 procent av världens vapenexport.³⁹

I Europa föll de militära kostnaderna med 2,8 procent mellan åren 2009 och 2010. Men mellan åren 2000 och 2008 ökade Europa sina militära utgifter med 16 procent.⁴⁰ Ökningen beror framför allt på att många av EU:s medlemsstater finns i Afghanistan. Som en följd har EU:s framgångsrika roll som tredje part i konflikter minskat. Tredje part betyder att agera mellanhand mellan stridande parter, vilket EU endast sporadiskt fortsatt med under 00-talet.⁴¹ Civil krishantering skulle kunna vara en arena för ökad fredsskapande verksamhet för EU.⁴² Men det stora militära engagemanget i Afghanistan riskerar att stå i vägen för småskaliga insatser, där EU:s kapacitet som civil krishanterare skulle kunna användas. Trots att EU alltså har varit framgångsrik som tredje part är det numera inte på detta område EU lägger sina resurser.

Sverige har en uttalad ambition att öka sitt internationella deltagande i fredsinsatser. De militära kostnaderna för dessa insatser har successivt ökat och i statsbudgeten avsätts årligen två miljarder kronor. Men enligt Riksrevisi-

sionen är kostnaderna fler miljarder högre i verkligheten. Redovisningar av kostnader sker på flera ställen så det är svårt att få en överblick över kostnadsläget. I Riksrevisionens granskning framhålls dessutom att det inte finns några uttalade mål för vad dessa pengar ska uppnå i de internationella insatserna.⁴³ Det finns alltså inga krav på att nå specifika resultat, som till exempel säkerhet och stabilitet.

OMFÖRDELNING AV RESURSER

De militära kostnaderna blockerar resurser som skulle kunna inriktas på grundläggande hot mot mänsklig säkerhet som fattigdom, ohälsa och klimat; problem som skulle kunna åtgärdas om medel avsattes. Enligt Världsbanken skulle det kosta mellan 40 och 60 miljarder US dollar per år (från år 2002 till 2015) att uppfylla millenniemålen, och därmed skulle fattigdomen halveras i världen.⁴⁴

Civilsamhället är förloraren när de militära kostnaderna ökar. För att samhällen ska vara stabila behöver resurser omfördelas och omprioriteras. Orsaker till dagens konflikter är bland annat fattigdom, vattenbrist, kampen om råvarutillgång och kränkningar av mänskliga rättigheter.⁴⁵ För att bemöta dessa hot krävs resurser. Men det krävs också att det internationella samfundet inte bara erkänner att dessa faktorer utgör hot mot fred och säkerhet utan också att det inser att det krävs andra åtgärder än militära för att lösa problemen.

UNDP har räknat ut att kostnaden för en stridsvagn skulle kunna vaccinera fyra miljoner barn, och att priset för ett Mirage 2000-5 stridsplan skulle betala ett års skolgång för tre miljoner barn.⁴⁷ I en rapport lyfter UNDP fram att militära investeringar som görs i fattiga länder hämmar livsviktiga satsningar på rent vatten och sanitet. Pakistan omnämns särskilt, eftersom landet lägger 47 gånger mer på militären än på vatten och sanitet, samtidigt som 118 000 människor årligen dör av diarré i landet.⁴⁸

Militära insatser är kostsamma.

Ett års militärutgifter

Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) har tittat på vad ett års militära utgifter kan räkna till.

- 1 års militära utgifter skulle täcka 700 år av FN:s reguljära budget
- 1 års militära utgifter skulle räcka för UNWomen, den nya FN-enheten för kvinnors rättigheter, i 2 928 år.
- 1 års militära utgifter räcker till 43 års kostnader för att alla kvinnor ska ha tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård.⁴⁶

Irakiska soldater lastar en vagn med vapen.

Foto: SCANPIX/AP/Khalid Mohammed

Säkerhetsföretaget
Blackwater i Irak 2004

Foto: SCANPIX/AP,
Gervasio Sanchez

Sveriges utrikesminister Carl Bildt,
NATO:s generalsekreterare Anders
Fogh Rasmussen och Tysklands
utrikesminister Guido Westerwelle
diskuterar Libyens insats under ett
informellt NATO-möte i Berlin 2011.

Foto: Scanpix/AFP/JOHN MACDOUGALL

I ett bredare perspektiv är kostnaderna för militär konfliktlösning mångdubbla. Skulle kostnader för sjukvård och rehabilitering för människor som skadats i konflikter räknas in, handlar det om helt andra summor. Kostnader för avväpning och insamlande av vapen, kostnader för att röja landminor, kostnader för att återanpassa barnsoldater till ett normalt liv och kostnader för återuppbyggnad av infrastruktur är inte inberäknade i de militära utgifterna.

Kostnaderna för militära insatser räknas inte bara i pengar. *Handlingsplanen från FN:s fjärde kvinnokonferens* i Peking uttalade tydligt redan 1995 att de militära utgifterna och spridningen av vapen drabbar kvinnor, och speciellt fattiga kvinnor, hårdast.⁴⁹ Vapen som till exempel landminor finns ofta kvar även efter en avslutad konflikt. Kostnaderna räknas i vårdkostnader, liv, uteblivna inkomster och i personliga trauman. Lätta vapen tenderar även de att finnas kvar efter att en konflikt är avslutad. Förekomsten av lätta vapen har en djupgående inverkan på hur samhällen återskapar sig själva

efter en konflikt, eftersom närvaron av lätta vapen påverkar samhällsstrukturer negativt.⁵⁰ De mentala och fysiska skador denna typ av vapen genererar läker långsamt och kräver stora insatser av professionell hjälp. Det är ekonomiskt belastande inte bara för individer utan också för civilsamhällen, som får svårt att återuppbygga ett stabilt samhälle. Det finns cirka 900 miljoner lätta vapen som cirkulerar i världen. Cirka åtta miljoner nya vapen kommer till varje år, medan bara cirka 800 000 förstörs under ett år.⁵¹ En effekt av att denna enorma mängd vapen cirkulerar är att det dödliga våldet i nära relationer ökar.

De militära utgifterna utvärderas sällan. Med tanke på att det så kallade kriget mot terrorismen inte minskat förekomsten av terrorism borde effektiviteten av de satsade pengarna på militär utrustning och militära insatser ifrågasättas. Carol Cohn, amerikansk genusforskare, ringar in problematiken: "våldets effektivitet är ständigt överskattat och kostnaden underskattad."⁵² ■

Lönsamma säkerhetsföretag

Många drar finansiell nytta av kriget mot terrorismen. I den militära privatiseringens spår har privata säkerhetsföretag och entreprenörer blivit allt vanligare i konflikter och det har visat sig vara en lukrativ bransch. Många är de säkerhetsföretag som tjänat miljoner i till exempel Irak under senare år.⁵³ Det har även varit lönsamt för entreprenörer som sysslar med logistik och markttjänst i Irak. Och som journalisten Jeremy Scahill konstaterar, dessa entreprenörers anställda skyddas av privata säkerhetsföretag som betalas av USA:s regering, vilket betyder att pengarna i allt mindre grad går till den återuppbyggnad de var menade för.⁵⁴

De privata säkerhetsföretagen är beroende av logistikföretag, som är beroende av det skydd som säkerhetsföretagen kan ge. Ett ömsesidigt beroende som är lönsamt för båda parter att upprätthålla.

Våld och exkludering – hot mot halva mänskligheten

Mäns våld och att vara utestängda från beslutsfattande arenor är bland de största säkerhetshoten mot kvinnor i dag, enligt kvinnoorganisationer världen över.

Våldet och exkluderingen står i vägen för att kvinnors mänskliga rättigheter till fullo ska respekteras, och undergräver därmed förutsättningarna för rättvisa och demokratiska samhällen och ekonomisk utveckling.

Enligt FN:s säkerhetsråd är sexuellt våld ett hot mot internationell fred och säkerhet.⁵⁵ Sexuellt våld drabbar till största delen kvinnor och används som vapen och som medveten krigsstrategi i konflikter. FN:s säkerhetsresolution 1820, som antogs år 2008, fokuserar på det sexuella våldet i konflikter och på att amnesti inte ska beviljas för sexualiserat våld och att förövare ska ställas inför rätta. För att ytterligare stärka arbetet antog säkerhetsrådet år 2010 resolution 1960 som sätter fokus på förövarna och ger konkreta verktyg för arbetet mot straffrihet.

Sexuellt våld är ett långsiktigt vapen som förstör både individer och samhällen. Det skapar trauman och förstör familjestrukturer. Andra effekter är att kvinnorna stigmatiseras och många förskjuts av sina familjer och får dessutom fysiska men och könssjukdomar. I konflikter där sexuellt våld använts som vapen förvärras ofta kvinnornas marginalisering i konfliktens efterdynningar, vilket minskar deras säkerhet

och urholkar deras sociala ställning.⁵⁶ När kvinnors röster inte hörs ignoreras halva befolkningens behov.

Det har visat sig att i konflikter där sexuellt våld använts som vapen, spiller våldet över till den civila sfären, både därför att soldater tar med sig sitt beteende när de återgår till det civila livet och för att beteendet sanktionerats som norm och därför inte ses som ett problem. En rapport från brittiska organisationen *Oxfam* från år 2010 visar på just detta. I DR Kongo, som rapporten beskriver, är det ett stort problem med de generationer som växt och växer upp med våldet som norm – och speciellt det sexuella våldet.⁵⁷ I maj 2011 kom en ny studie som hävdar att 1 100 kvinnor våldtas varje dag.⁵⁸ Siffrorna blev genast omdebatterade, men oavsett statistik står det utom allt rimligt tvivel att säkerheten för kvinnor i östra DR Kongo är närmast obefintlig.

En annan form av våld är abortering av flickfoster och mördandet av nyfödda flickor. År 1990 gjordes en beräkning att mänskligheten saknar över 100 miljoner kvinnor.⁵⁹ Siffran har blivit högre sedan dess. Genom att lägga beslag på kvinnors kroppar och livmodrar skapas kontroll över reproduktionen och fosterdiagnostikens möjlighet att könsbestämma fostret har medfört att det år 2010 föddes 120 pojkar på 100 flickor i delar av Indien och Kina.⁶⁰ Flickor väljs bort och pojkar prioriteras av många orsaker. Det är sönerna som i många samhällen ärver jorden, men det handlar också om att pojkar ger familjen högre status och större inkomster

Nadja Duhacek och Armela
Bejko demonstrerar mot mäns
våld mot kvinnor i Nis, Serbien.

Foto: Kvinna till Kvinna

eftersom det oftast är kvinnans familj som ska betala hemgift. Oavsett orsak tillåts våldet mot kvinnor att fortsätta.

Det sexuella våldet är inte det enda våld kvinnor möter. UNFPA har visat att en av tre kvinnor världen över har utsatts för våld. Förövaren är i de flesta fall är någon kvinnan känner, hennes make eller någon annan man inom familjen.⁶¹ Forskare har pekat på att det finns ett samband mellan en stats nivå av familjerelaterat våld och dess nivå av militär konflikthantering.⁶² Det betyder att det är sannolikare att samhällen med höga nivåer av våld i nära relationer löser konflikter med våld även på statsnivå, än samhällen som har lägre nivåer. Möjligen är sambandet lättare

”Målet är att svärta ner oss och ta ifrån oss vår mänsklighet genom att kalla oss för “fula, feta och lesbiska kvinnor” speciellt som det är ett sådant macho och homofobiskt samhälle. Vi är mera symboler än människor. Det internationella samfundet måste se bakom förtalet av oss, varför vi ses som fiender.”

Sonja Biserko, kvinnorrättsaktivist från Serbien

att se vid ett omvänt resonemang, det vill säga ett samhälles höga nivåer av våldsam konfliktlösning sanktionerar våld i nära relationer. Dels för att våldet legitimeras och dels, som vi sett, för att soldater för med sig sitt våldsbenägna beteende in i den civila och privata sfären. Effekten blir att aggressionsnivån fortsätter att var hög även när konflikten är över.

Det har även föreslagits att en hög grad av jämställdhet korrelerar med låg grad av militära lösningar på internationella tvister. Mary Caprioli, forskare i konflikt och säkerhet, har i en studie

dragit slutsatsen att en stats nivå av militära aktioner sjunker när jämställdheten ökar. Några av parametrarna som användes för att mäta jämställdhet är hur länge ett land haft kvinnlig rösträtt, andel kvinnor i parlamentet och på arbetsmarknaden, nativiteten, och tillgången till reproduktiv hälsovård.⁶³

Kvinnorrättsorganisationer är oerhört viktiga för att ge kvinnor skydd, inte bara rent fysiskt i form av boenden utan också genom att synliggöra kvinnors behov och rättigheter. Kvinnorrättsaktivister trotsar dagligen normer och utmanar den rådande maktstrukturen genom att kräva mänskliga rättigheter. Att kvinnorrättsorganisationer ofta blir utsatta för hot och trakasserier, framkommer i en undersökning som *Kvinna till Kvinna* har gjort tillsammans med organisationerna *Frontline Human Rights Defenders* och *Urgent Action Fund*. Aktivister ifrågasätter ofta den traditionella kvinnorollen och hotas därför inte bara av repressiva regimer och religiösa ledare utan även av sina egna familjemedlemmar. Det kan handla om allt från anklagelser om att missköta hushållsarbetet till våldtäkt eller att de förskjuts av sin familj.

Ett effektivt hinder för kvinnoaktivisterna i deras arbete är isolering. Det är en verksam metod eftersom kvinnorna är mycket beroende av närsamhällets stöd. Det kan ske på en rad olika sätt:

Lösamma kvinnor

När kvinnor deltar i styrelser och företagsledning förbättras resultaten säger en undersökning inom näringslivet. Om minst 30 procent av medlemmarna i företagsstyrelser och företagsledning är kvinnor blir företagen mer framgångsrika, enligt sina egna kriterier.⁶⁷ Undersökningen gällde i huvudsak större företag i Europa, Amerika och i Asien, och analyserade 58 240 svar från 101 privata och offentliga företag inom allt ifrån energidistribution till finansinstitutioner.

deras möjligheter att ta emot finansiellt stöd motarbetas, de avskärmas från nationella och internationella nätverk som kunnat ge dem stöd, deras rörelsefrihet begränsas, eller de blir sedda som kriminella. Olika förtals- och ryktesspridningskampanjer startas där kvinnornas heder ifrågasätts. Till allt detta kommer rädslan för sexuellt våld som är genomgående bland aktivisterna. Våldtäkt av dem själva och av personer som står dem nära, döttrar och systrar, används som bestraffning och som ett vapen för att stoppa deras arbete. Men det enskilt största hotet mot kvinnorrättsförfarare är bristen på erkännande av våldet. Övergreppen göms inom "det vanliga accepterade våldet mot kvinnor" och ses sällan som våld mot människorättsaktivister och som en säkerhetsfråga.

Arbetet för kvinnors mänskliga rättigheter ses generellt inte som en del av det "riktiga" arbetet för att skydda, respektera och främja de mänskliga rättigheterna.

SÄKERHET KRÄVER DELTAGANDE

Mäns våld mot kvinnor manifesterar bristen på jämställdhet och undergräver kvinnors sociala ställning och begränsar deras möjlighet att ingå och delta i det offentliga och politiska livet. Konsekvensen blir att kvinnor får ett marginellt inflytande i samhällslivet och färre möjligheter att påverka vilka frågor som ska upp på agendan. I en rapport från hösten 2006 identifierar FN:s generalsekreterare våld som det grövsta uttrycket för bristande jämställdhet mellan könen – och det som upprätthåller stereotypa genusuppfattningar.⁶⁴

Talande för den bristande jämställdheten är överrepresentationen av män i världens parlament. Endast 25 av världens 186 länder har 30 procent kvinnor i sina parlament eller mer. Nio länder har noll procent och 42 länder har mellan en och tio procent kvinnor i sina parlament.⁶⁵ Högst kvinnorepresentation i världen har Rwanda där ett kvoterings-

Asuda är Kvinna till Kvinna:s samarbetsorganisation i Kurdistan, Irak. De erbjuder jourtelefon och skyddat boende för kvinnor samt juridisk och psykologiskt stöd till kvinnor som utsatts för våld. **Foto:** Kvinna till Kvinna

system infördes för att garantera att kvinnor representeras i beslutsfattande organ. Detta har medfört att Rwanda har 48,8 procent kvinnor i parlamentet.⁶⁶ Kvoteringsystemet i Rwanda är sammankopplat med arbetet för att jämställdhet ska öka, att människor ska utbildas, att förvaltning ska vara transparent och att civilsamhället och staten ska samarbeta.

Följden av att så få kvinnor deltar i beslutsfattande, tillsammans med mäns bristande kunskap om vilken roll kvinnors mänskliga rättigheter spelar för samhället i stort, blir att kvinnors rättigheter görs förhandlingsbara eller osynliggörs. Ett exempel är Libyen där FN:s säkerhetsråd 2011 antog *resolutionerna 1970 och 1973* som ett led i att skydda civilbefolkningen. Men trots att rådet själv i en rad resolutioner under senare år framhållit sexuellt våld i konflikter som ett allvarligt säkerhetshot finns inga skrivningar om sexuellt våld i någon av de två resolutionerna.⁶⁸ Eftersom sexuellt våld inte nämns är risken överhängande att våldet flyttas ner på den säkerhetspolitiska agendan vilket får följder för framtida prioriteringar angående det internationella samfundets insatser i Libyen. Det betyder också att straffriheten riskerar att kvarstå, och att våldtäkter och sexuellt våld därmed återigen sanktioneras.

Ett tydligt exempel på hur kvinnors mänskliga rättigheter kan bli förhandlingsbara var USA:s kovändning efter invasionen i Afghanistan år 2001. Före invasionen försäkrade USA:s dåvarande utrikesminister Colin Powell att afghanska kvinnors rättigheter inte var föremål för förhandling. Några veckor senare förklarade administrationen att de inte ville påtvinga sina egna värderingar på

kvinnor med, och genusrelaterade frågor var i det närmaste osynliga.⁷² Något bättre var det under *Afghan National Consultative Peace Jirga* i juni 2010. Tack vare kvinnoorganisationernas aktiva arbete för att öka kvinnors deltagande var 400 av de 1 600 deltagarna kvinnor.⁷¹

Det har varit manliga experter från västvärlden som har angett att kvinnor inte kan sitta ner vid förhandlingsbord

Protester på Tahrirorget,
Kairo, Egypten 2011

Foto: AP Photo/Khalil Hamra

vare sig afghaner eller talibaner och förtydligade att andra prioriteringar nu gällde.⁶⁹ Eftersom USA:s administration inte ville stötta sig med talibaner och andra konservativa krafter såldes kvinnors rättigheter ut. Exkluderingen av Afghanistans kvinnor har fortsatt. Under *London Conference on Afghanistan* i januari 2010 om Afghanistans demokratisering, fanns det endast en afghansk

i Afghanistan. Som skäl har angetts att talibanerna då inte skulle sitta med vid bordet. Samtidigt, med författaren Ann Jones ord: "Talibaner, före detta talibaner, and talibansympatisörer sitter vid samma bord som kvinnor varje dag i det afghanska parlamentet (...)."⁷²

Jones konstaterar att det är anmärkningsvärt att det är de manliga experterna från väst som utesluter de

afghanska kvinnorna, och inte som är lätt att tro, talibanerna. Ännu mer anmärkningsvärt är att dessa experter lyssnar på de mest extrema talibanerna, som genom detta får rätten att exkludera över hälften av Afghanistans befolkning. Kulturella normer används gärna av experter från väst som argument för att inte inkludera kvinnor tillsammans med påståendet att det inte är möjligt att påverka vilka de lokala parterna väljer att inkludera i sina delegationer.⁷³ Konsekvensen blir att det internationella samfundet och västliga experter ger makt till dem som egentligen inte är intresserade av att skapa fred.

NYA VARNINGSSIGNALER

De senaste 90 åren har fler flickor och kvinnor dött på grund av sitt kön än de som omkommit under alla krig på 1900-talet.⁷⁴ Med andra ord kan det sägas pågå ett oavbrutet lågintensivt krig mot kvinnor i utkanten av den traditionella säkerhetspolitiska debatten. Samtidigt som våldet tillåts pågå diskrimineras och exkluderas kvinnor från beslutsfattande vilket bidrar till att frågor om kvinnors säkerhet inte kommer med på agendan. Om samma våld och exkludering hade riktats mot en etnisk grupp hade det med största sannolikhet väckt andra reaktioner inom det internationella samfundet.

Som tidigare nämnts, hävdar FN att hot mot den mänskliga säkerheten, som fattigdom, sociala och ekonomiska klyftor samt bristande demokrati, kan förorsaka väpnade konflikter. Följaktligen borde exkludering av och våld mot kvinnor klassas som hot mot säkerhet och fred. För att förebygga konflikter och instabilitet behöver således politiker, säkerhetsexperter och det internationella samfundet utveckla nya varningssignaler för att kunna bedöma hur säkerhetsläget egentligen är.

Säkerhetshot mot kvinnor kan vara indikatorer på en kommande konflikt, och därmed kan de användas som tidiga varningssignaler, så kallad "early

warning". Om genusbaserat våld inkluderas i listan över tidiga varningssignaler skulle ökande våld mot kvinnor vara något det internationella samfundet blir tvungna att reagera på.⁷⁵ Långvarig politisk exkludering av kvinnor, kraftig sänkning av kvinnorepresentation, enbart män i det offentliga rummet, ekonomisk diskriminering och skillnader mellan mäns och kvinnors utbildningsnivå och positioner i arbetslivet kan vara exempel på varningssignaler. Det internationella samfundet borde också vara vaksamma på gradvisa förändringar i ett samhälle, från ett öppet och tolerant mot ett slutet och intolerant, och särskilt på de förändringar som innebär mer restriktiva lagar och regler för kvinnor.

Kvinnors säkerhet kommer aldrig med på agendan om kvinnors mänskliga rättigheter och kvinnors perspektiv ständigt förhandlas bort eller skjuts på framtiden, och detta påverkar möjligheten till hållbar fred. För att stabila samhällen ska kunna byggas krävs att kvinnor deltar i samhällslivet och i fredsprocesser. För att delta måste det finnas förutsättningar att delta och att säkerhet för kvinnor värderas högre än den gör idag. ■

Exempel på tidiga varningssignaler:

- Våld mot kvinnor ökar markant.
- Aggressionsnivån i samhället höjs.
- Stora grupper av arbetslösa unga män befinner sig ute på gatorna.
- Toleransen minskar för män som inte passar in i den stereotypa mansrollen.
- Gängvåld mot män som anses avvika ökar.
- Tillgången på vapen ökar.
- Kvinnor görs till syndabockar och anklagas för politiskt och kulturellt förräderi.
- Fundamentalism ökar.
- Genusbaserade flyktingströmmar.⁷⁶

Kvinnors deltagande förutsättning för fred och demokrati

Att kvinnor är viktiga aktörer för utveckling, demokrati och fred är allmänt känt inom det internationella samfundet.

Kvinnor är den starkast växande ekonomiska kraften i många regioner i dag.

I nom utvecklingssamarbetet har det visat sig att det är mest effektivt att investera i kvinnor eftersom det kommer familjen och samhället till godo. Det gäller inte minst när samhället ska byggas upp efter konflikter. FN:s säkerhetsrådsresolutioner 1325, 1888 och 1889 framhåller allihop vikten av kvinnors deltagande i olika delar av fredsprocesser och i återuppbyggnadsfaser. Kvinnor är avgörande partners i skapandet av förutsättningar för hållbar fred: ekonomisk återhämtning, social sammanhållning och politisk legitimitet. Kvinnors närvaro är viktig eftersom det ökar fredsprocessernas laglighet och det lokala ägarskapet. En större del av befolkningen involveras och fler perspektiv integreras i processen. På så sätt skapas också en mer omfattande förståelse för konfliktens orsaker och en insikt om alternativa konfliktlösningsmetoder.⁷⁷

Men trots all erfarenhet och forskning är kvinnor i många delar av världen fortfarande utestängda från dessa arenor. Genusforskaren vid Försvarshögskolan i Stockholm, Sophia Ivarsson uttrycker problemet så här: "Det tysta subtila välviliga ointresset är det största hindret. Det pågår inga förhandlingar, därför händer

inget. Förändringsprocesser kräver förhandling och diskussion. Men förändringsprocesser är svåra. Därför blir det business as usual. Det är påfallande. Vi gör som vi alltid gör. Och då blir det som

Afhanska parlamentariker under en omröstning i Kabul, Afghanistan, januari 2011.

Foto: SCANPIX EPA/S. SABAWOON

det alltid blir.”⁷⁸ Exkluderingen av kvinnor är något som ständigt pågår. När det som kom att kallas den arabiska våren inleddes i Nordafrika och delar av Mellanöstern år 2011, var till exempel kvinnor i Egypten delaktiga och aktiva i president Hosni Mubaraks fall.

Men i den provisoriska konstitution som antogs i mars 2011 fanns inga referenser till jämställdhet eller till kvinnors mänskliga rättigheter. En av de aktiva kvinnorna berättade för EU:s utrikesminister Catherine Ashton: “Männen var ivriga att ha mig med när vi krävde att Mubarak måste avgå. Men nu när han är borta vill de att jag går hem.”⁷⁹ Ett annat

exempel från Nordafrika är Libyens oppositions nationella råd som tillsattes våren 2011. Män innehar 38 av de 40 platser som rådet hittills har tillsatt.⁸⁰ Och trots *resolution 1325:s* enhälliga antagande i säkerhetsrådet år 2000 var det möjligt för Mellanösternkvartetten, det vill säga FN, EU, USA och Ryssland, som var involverade i medling mellan Israel och Palestina att säga: “Vårt mandat omfattar inte kvinnofrågor.”⁸¹

UNIFEM gjorde år 2009 en undersökning om kvinnors deltagande i fredsförhandlingar som visade att av de 21 fredsprocesser som inletts sedan 1992, undertecknade kvinnor endast

Margot Wallström, särskild representant för att bevaka kvinnors utsatta situation i krig och andra konflikter.

Foto: SCANPIX/ AFP PHOTO
GWENN DUBOURTHOUMIEU

2,4 procent av de färdiga fredsavtalen. Samma undersökning visade också att det ingick kvinnor i endast 5,9 procent av förhandlingarna.⁸²

Det är problematiskt att det internationella samfundet endast sporadiskt implementerar sina egna överenskommelser. Det tog exakt tio år från det att *resolution 1325* antogs, tills en kvinna utnämndes som EU:s särskilda sändebud.⁸³ Under denna tioårsperiod gjordes 20 utnämningar. Inom EU:s utrikestjänst finns 84 tjänster på högre nivå. Av dessa innehas 54 tjänster av män och 16 av kvinnor och 14 är vakanta.⁸⁴ Siffrorna är från en sammanställning från februari 2011.

FN har aldrig utnämnt en kvinnlig chefsmedlare till fredsförhandlingar och endast enstaka gånger utsett kvinnliga medlare. Efter *resolution 1325*:s antagande år 2000 och fram till 2008 var ingen av FN:s medlare kvinna. Under 2008

fanns det kvinnliga medlare med i tre av fem förhandlingar, men där manliga medlare innehade mellan 70 och 80 procent av medlarplatserna.⁸⁵ Margot Wallström, FN:s särskilda representant mot sexualiserat våld i konflikter, har föreslagit kvotering för att komma till rätta med den låga andelen kvinnor i förhandlingar, och hon har också vid ett flertal tillfällen rest frågan om att enkönade delegationer i fredsförhandlingar ska förbjudas.⁸⁶

KVINNOR ÄR FREDSAKTÖRER

Ett ofta använt argument för att utesluta kvinnor i fredsprocesser är att det inte finns några kvinnor att tillgå, vilket i princip aldrig är sant. Men eftersom kvinnor hålls borta från beslutsfattande fora och från makthierarkier väljer de andra vägar för att påverka. Många kvinnor organiserar sig i civilsamhället och det är där man finner dem. Kvinnoorganisationer har andra nätverk och därmed andra spridningsområden än de officiella maktstrukturerna och når ofta ut brett i sitt närområde. De skapar mötesplatser, påverkar politiker och initierar dialog och medlar över konfliktgränser. Politiska ledare inser ofta inte betydelsen av det civila samhället, om kvinnors villkor och de viktiga roller kvinnor spelar i fredsprocesser och återuppbyggnad. Det civila samhället är stort och grupper, organisationer och aktivister har olika drivkrafter och agendor, inte alltid fredliga.

Men det är inte ett argument för att civila grupper och organisationer som arbetar för demokrati och mänskliga rättigheter ska uteslutas från fredssamtal och beslut om återuppbyggnad.

Ett exempel på hur kvinnoaktivister arbetar mot våldslösningar kommer från Irak. I skuggan av den arabiska våren 2011 blossade protester upp även i Iraks norra delar. I staden Suleimania strömmade hundratals demonstranter till de centrala delarna av staden för att visa sin solidaritet med tunisier och egyptier och för att kräva reformer och ett slut på korrruptionen i irakiska

Kurdistan. Protesterna blev snabbt våldsamma och den kurdiska militären mötte stenkastare med skarp ammunition och flera personer dödades. När våldet eskalerade slöt kvinnoaktivister sig samman och skapade *Suleimania's Women's Group* som genom möten och aktioner krävde dialog och slut på våldet. Parterna ska under 2011 sätta sig ner och föra en dialog, vilket till stor del beror på pressen från *Suleimania's Women's Group* och andra aktörer som protesterade mot våldet. Aktivisterna fortsätter sitt arbete och under våren 2011 ska kvinnoorganisationen *Asuda* tillsammans med andra organisationer och aktivister inleda en fredskampanj för att sätta press på inblandade parter att skapa fred i regionen. De framhåller att en hållbar fred kräver överenskommelser som möter befolkningens intressen och tar itu med grundorsakerna till konflikten.

En *Kvinna till Kvinna*-studie av mer än tio års fredsarbete av kvinnoorganisationer i Bosnien och Hercegovina kan ge fler exempel. Många organisationer berättar om hur de börjat organisera sig för att kunna erbjuda juridisk hjälp, till exempel till kvinnor som flytt och behöver få nya id-handlingar. I samtal med dessa kvinnor framkom ett nytt problem; att så många av dem var utsatta för våld i hemmet. I försöken att hjälpa blev organisationerna tvungna att skaffa sig utbildning. Dessutom lade de märke till hålen i lagstiftningen och startade ett påverkansarbete för att få bättre skydd för kvinnor. I sitt påverkansarbete märkte de att kvinnliga politiker hade lättare att förstå behoven, men också att det fanns alltför få kvinnor i politiska församlingar. Varpå ett arbete för att få fler kvinnor att rösta och fler kvinnor att kandidera till politiska poster påbörjades. När så småningom lagstiftningen förbättrades fortsatte kvinnoaktivister att utbilda socialsekreterare och poliser i att hantera fall där kvinnor utsatts för våld.⁸⁷

Det finns ett starkt samband mellan civilsamhällets medverkan i fredsforhan-

dlingar och ett framgångsrikt fredsbyggande. Om civilsamhället aktivt deltar i förhandlingarna blir freden mer hållbar. Men om civilsamhället utesluts från fredsprocesser undermineras freden, vilket en undersökning från 2008 visar.⁸⁸ I fyra av undersökningens 25 fredsforhandlingar satt civila grupper med vid förhandlingsbordet och efter dessa fyra förhandlingar blev freden hållbar. Kvinnor deltog aktivt, både direkt vid

”...det internationella samfundet stödde krigsherrarna och nationalistpartier. Jag vet inte hur de förväntade sig att de som startade kriget i Bosnien och Hercegovina skulle skapa fred. Det är idiotiskt. Men det gjorde de.”⁹⁶

Mara Radovanovic från organisationen Lara i Bijeljina, Bosnien - Hercegovina.

bordet och genom indirekt inflytande och påverkan på förhandlingarna. Där civila grupper inte inkluderats, blossade konflikten upp igen i nio av tretton fall. I tre av dessa tretton fall befann sig samhällena redan åter på randen till konflikt och samhällsfunktioner hade upphört att fungera. Endast i ett fall blev freden hållbar. Även om civilsamhället inte hade platser direkt vid bordet, men ändå gavs inflytande, blev freden mer hållbar.⁸⁹ I och med att civilsamhället inkluderas i fredsforhandlingar ifrågasätts det maktmonopol som utövats av de stridande parterna i en konflikt. Om fredsforhandlingen enbart inbegriper stridande parter är risken stor att våld återigen ses som en lösning där forhandlingen stöter på problem.

Det är till största delen civilbefolkningen som drabbas i konflikter. Det borde vara självklart att de som drabbas värst också är de som tar plats i fredsforhandlingar och blir tongivande

Martti Ahtisaari

Foto: Scanpix/REUTERS/Adam Hunger

”...fredsförhandlingar förs ofta av en liten elit. I framtiden måste vi bli bättre på att bredda deltagandet i fredsprocesser. Det är i synnerhet nödvändigt att se till att kvinnor deltar i alla faser av fredsprocessen.”⁹¹

Nobelfredspristagare Martti Ahtisaari.

under återuppbyggnaden. Militära och politiska ledare utgör endast en liten del av ett samhälle, men tar oftast stor plats i fredsförhandlingar. John Paul Lederach, professor i internationellt fredsbyggande, ser den ideala freds-förhandlingen som en pyramid där militära och politiska ledare utgör toppen. En topp som är helt beroende av en mittendel av representanter för utbildnings- och jordbruksområdet, humanitära organisationer och akademiker med flera, och med en bas av lokala ledare, representanter för flyktingläger och sjukhus och så vidare.⁹⁰ Det vill

säga: civilsamhället måste inkluderas för att skapa en fred som ger civila, och därmed också kvinnor, säkerhet. Framtida problem och konflikter skapas om civilas behov i en fredsprocess ignoreras.

Att genusaspekter finns med i avtal om eldupphör har visat sig vara väsentligt. I en undersökning om hur *resolution 1325* har påverkat fredsprocesser, konstaterar de två forskarna inom internationell rätt, Christine Bell och Catherine O'Rourke, att det som inkluderas i ett eldupphöravtal bestämmer vad som prioriteras fortsättningsvis.⁹² Om sexuellt våld förbjuds i eldupphöravtalet betyder det att fredsavtalet bryts om sexuellt våld utövas. Om däremot sexuellt våld inte nämns i avtalet, kommer inte övergrepp att ses som ett säkerhetsproblem. De fastställer att bara 16 procent av de undersökta fredsavtalen efter år 2000 innehåller hänvisningar till kvinnor och kvinnors rättigheter. Undersökningen visar att kvinnors status i fredsöverenskommelser är avgörande för deras framtida deltagande i det politiska livet och i rättsväsendet eftersom fredsavtal ligger till grund för och ibland till och med utgör den nya konstitutionen.⁹³ Att kvinnor syns i eldupphöravtal och fredsavtal betyder således att förutsättningen för hållbar fred ökar, kvinnors mänskliga rättigheter säkras och det blir svårare att ignorera kvinnor och kvinnors behov i det samhälle som ska återuppbyggas.

STRIDANDE PARTER BYGGER INTE FRED

Att bygga fred och stabila samhällen är alltså inte enbart en angelägenhet för stridande parter. Efter konflikter eller andra omvälvande samhällsförändringar fattas avgörande beslut som får långsiktiga konsekvenser för landets invånare. För att skapa långsiktiga, fredliga lösningar krävs en bred samverkan där också icke-stridande parter får utrymme och inflytande. Vem som deltar i samtal och förhandlingar och vilka intressen de värnar om får stor betydelse för hur framtiden formas och freden bevaras.

Gé-Gé Katana Bukuru från organisationen Solidarité des Femmes Activistes pour la Défense des Droits Humains och Chantale Chinengene från Femmes en Action pour le Développement Intégré, DR Kongo.

Foto: Kvinna till Kvinna/Anna Lithander

Liberias president Ellen Johnson Sirleaf under Africa-EU Summit 2010.
Foto: Scanpix/EPA/MOHAMED MESSARA

Om tillgången till vapen och en armé är de enda kriterierna för att få delta i fredsprocesser, ignoreras konfliktens underliggande orsaker liksom civilbefolkningens behov. Att det ofta är de stridande parterna som tar plats i fredsförhandlingarna befäster också konfliktens maktstruktur som förs vidare in i återuppbyggnaden. Detta gör det näst intill omöjligt för kvinnor att ta sig in i de politiska partierna och till de beslutsfattande positionerna. Dessutom är det vanligt att kvinnors kompetens och legitimitet ifrågasätts, något som män, och ännu mer sällan de stridande parterna, utsätts för.

Det finns många exempel på fredsprocesser där kvinnor och civilsamhället inte har deltagit och där konflikten ligger latent. Ett sådant exempel är Bosnien-Hercegovina vars fredsavtal undertecknades i Dayton 1995. I april 2011 varnade Valentin Inzko, Hög Representerant för Bosnien-Hercegovina, att situationen är den värsta sedan

kriget upphörde, eftersom de etniska motsättningarna fortfarande är starka. De framsteg som gjorts sedan kriget kan lätt omkullkastas.⁹⁴ Bosniska kvinnoorganisationer har från början kritiserat Daytonavtalet på en rad punkter. Ett grundläggande problem är att freden förhandlades fram av de stridande parterna och fredsavtalet effektivt delade upp landet efter konfliktlinjerna och att en geografisk och etnisk gruppindelning därmed cementerades. Inga bosniska kvinnor eller representanter från civilsamhället deltog i fredsförhandlingarna vilket resulterade i ett avtal och en konstitution utan genusperspektiv. Skillnaderna mellan konfliktens effekter på kvinnor respektive män synliggjordes inte. En diplomat nära EU:s dåvarande särskilda sändebud vid fredsförhandlingarna i Dayton, sa i en intervju några år senare: "Såvitt jag vet diskuterades aldrig genusaspekter, parterna fokuserade på att låta de väpnade fientligheterna avslutas."⁹⁵

Exempel Guatemala

Ett exempel på en lyckad Track II-process är den i Guatemala 1996 när Luz Mendez som enda kvinna deltog i den officiella förhandlingen som representant för Guatemalan National Revolutionary Unity, URNG. Genom Luz Mendez fick kvinnoorganisationerna en större möjlighet att påverka fredsförhandlingarna. En speciell kvinnosektion av The Assembly for Civil Society, ACS, ett nätverk av CSO:s och politiska partier, ingick i Track II-processen. Kvinnosektionen fanns med för att jämställdhet och genusfrågor skulle inkluderas i fredsavtalet och som dess representant lade Luz Mendez fram deras förslag till huvudförhandlingen. Tyvärr hade fredsavtalet inga uppföljningsmekanismer och implementerades därför aldrig fullt ut.⁹⁹

Direkt efter fredsförhandlingarna började kvinnoorganisationer aktivt samarbeta över konfliktgränser och diskuterade hur man bäst kunde återuppbygga bland annat skola och rättsväsende för att skapa tilltro mellan människor och motverka hat och misstänksamhet. Konkreta förslag skickades till relevanta beslutsfattare men varken organisationernas förslag eller deras kunskap togs till vara av parterna eller av det internationella samfundet.

PARALLELLA PROCESSER FÖR PÅVERKAN

I de parallella processer som kallas Track II-processer⁹⁷ finns flera exempel på hur kvinnoorganisationer gjort skillnad. Track II-processen är en process vid sidan av huvudförhandlingen, Track I-processen. Track II-processen samlar inflytelserika samhällsmedlemmar som inte finns med vid de officiella förhandlingarna. Det kan vara akademiker, journalister, representanter för CSO:s, medlemmar av tankesmedjor etcetera. Personer med möjlighet att närma sig varandra på ett sätt som vanligtvis inte finns vid huvudförhandlingarna med sina ofta låsta politiska positioner. Nya kreativa lösningar kan födas in i den officiella förhandlingsprocessen, och de som är med i Track II har stor betydelse för att information om det eventuella fredsavtalet förs ut i samhället. Eftersom denna process öppnar för olika aktörer är det ett sätt att få in fler kvinnor i förhandlingsprocessen.

Ett exempel är Uganda år 2006 där kvinnors argumentation ledde till att *resolution 1612*, om barn och väpnade konflikter, och *resolution 1325*, erkändes och skrevs in i eldupphöravtalet. Det uppstod också offentliga diskussioner om kvinnors deltagande i fredsförhandlingar och det restes ett antal kritiska frågor om konfliktens rötter och konsekvenser.⁹⁸ För att Track II-processen ska göra skillnad är det viktigt att det finns direkta kanaler in till den officiella förhandlingsprocessen så att de förslag som kommer fram kan vara vägledande för huvudförhandlingen. Det behövs finansiering för deltagarna, tillgång till information om huvudförhandlingen samt möjlighet att påverka de officiella diskussionerna. Track II-representanter kan även ingå i arbetet med översynen av implementeringen av fredsavtalet.

Det finns exempel på att kvinnor påverkat och deltagit även utanför Track II-förhandlingar. I Liberia var det kvinnoorganisationer som drev fram fred genom att kräva att den dåvarande presidenten Charles Taylor och rebellgrupperna skulle stoppa kriget. När fredsförhandlingarna ägde rum år 2003 barrikerade sig kvinnor utanför förhandlingsrummen, vilket tvingade fram överenskommelser mellan de förhandlande parterna. Kvinnorörelsen var också pådrivande i valet efter kriget då Ellen Johnson Sirleaf 2006 valdes till Afrikas första kvinnliga president. ■

Mäns kompetens ifrågasätts aldrig

Deltagarna vid Women's
Peace Coalitions konferens i
Struga, Makedonien 2007

Foto: Kvinna till Kvinna

Igballe Rogova från Kosovo Women's Network kallar den historisk, den där första konferensen i makedonska Struga där kvinnor från Kosovo och Serbien möttes för första gången sedan kriget.

Hon minns mycket väl öppnandet av konferensen som nybildade *Women's Peace Coalition* stod bakom.

- Det var meningen att vi skulle säga välkomna tillsammans, men jag ombads att sitta ner. Jag blev förvirrad och lite orolig, men jag satte mig. Och så stod de där, alla de serbiska kvinnorna framför oss, och en efter en bad de om förlåtelse. Tidigare hade kriget inte kunnat komma åt mig, men nu kom tårarna. Vi hade längtat efter det, som nation hade vi längtat efter att höra någon säga till oss att de var ledsna över vad vi utsatts för, att någon bad om ursäkt.

Women's Peace Coalition bildades 2006, samtidigt som förhandlingarna om Kosovos politiska status pågick, ledda av FN-medlaren Martti Ahtisaari. I Kosovos delegation fanns inte en enda kvinna, i Serbiens delegation fanns det en. Det kritiserades av både Kosovos kvinnonätverk och Women in Blacks nätverk i Serbien. De bestämde att samla sina krafter för att sätta press på parterna som deltog i förhandlingarna. Det skrevs ansökningar, bildades en strategigrupp, gjordes planer. Kvinnorna ville använda resolution 1325 för att kräva kvinnors deltagande i de pågående förhandlingarna. Men främst ville de återupprätta och skapa nya kontakter, mötas, prata om det som varit

– genom handling visa att försoning är möjlig och att människor är viktigare än territorium. Strategigruppen hade flera möten i Belgrad och Pristina, men när den stora konferensen för 60, 70 kvinnor planerades, valde man Struga vid Ohrid-sjön i Makedonien som mötesplats. Inte alla kvinnor i Kosovo hade de gamla jugoslaviska passen eller id-korten som krävdes för att komma till Serbien. Det skulle inte heller vara okomplicerat för serbiska kvinnor att resa till Kosovo.

I koalitionen fanns några kvinnor som kände varandra väl. Men de allra flesta möttes för första gången. För många var det dessutom första gången de umgicks med någon från “den andra sidan” sedan kriget.

– Jag var så nervös inför den första konferensen, säger Igballe Rogova.

Koalitionen fick mycket medial uppmärksamhet, både i Kosovo och Serbien. Den skildrades i positiv dager i Kosovo, medan den serbiska pressen kallade aktivisterna från *Women in Black* för landsförrädare. När koalitionen gjorde ett uttalande om att den stödjer självständighet för Kosovo, intensifierades kampanjen mot kvinnorna i Serbien, både från media och politiker. Aktivisterna anklagades för statsfientlig verksamhet och för att bryta mot konstitutionen, och i serbiska parlamentet

diskuterades förslag på att förbjuda *Women in Black* och andra organisationer som uttryckte sympati för Kosovos självständighetssträvan.

- När vi gjorde det uttalandet blev det riktigt illa för de serbiska kvinnorna. Så då fick vi vara deras röst. Vi skrev brev till internationella samfundet, till mänskliga rättighetsorganisationer, till serbiska regeringen - ja, faktiskt till dem också - för att uppmärksamma hur hotfull situation var.

Koalitionen lyckades inte förändra sammansättningen av förhandlingsdelegationerna, men väl med att få till stånd möten med såväl FN:s medlare Martti Ahtisaari som med expertgrupper från FN:s säkerhetsråd när de besökte Kosovo. Igballe Rogova är kritisk till hur internationella samfundet agerade gentemot dem:

- Det finns ingen politisk vilja vare sig från dem eller från vår egen regering. De tycker att det är deras bord. FN:s säkerhetsråd ville aldrig träffa kvinnor, vi var tvungna att ligga på. Och hade vi inte haft en allierad i Ahtisaaris team som berättade vad som hände skulle vi inte vetat mycket. Det fanns ingen öppenhet. När de pratade om säkerhet handlade det bara om gränser, polis och militär.

- Mäns kompetens ifrågasätts aldrig. Det är alltid före detta soldater som bjuds in. Jag skulle bjuda in kvinnor som har erfarenhet av och en vision om fredsbyggande. Och jag skulle inkludera den yngre generationen, säger Igballe Rogova.

- Vi som fredsaktivister vill förhindra krig, vi pekar hela tiden på kostnaderna av krig och militär. Patriarkat och militarism är intimt förknippat, säger Nevena Kostic från Women in Blacks nätverk.

Koalitionen var som mest aktiv under perioden 2006-2008. Men samarbetet kvinnorna emellan fortsätter i andra former, genom den regionala kvinnolobbyen och ett initiativ om kvinnotribunaler bland annat.

I förhandlingarna mellan Kosovo och Serbien togs en del steg framåt på vissa punkter, men kring själva huvudfrågan, statusfrågan, förblev läget låst. Våren 2007 presenterade Ahtisaari sitt eget förslag till lösning. Även om inte ordet "självständighet" nämns förespråkade Ahtisaariplanen långtgående befogenheter för Kosovo. Den 17 februari 2008 deklarerade Kosovo sig självständigt. Relationen mellan Kosovo och Serbien är fortsatt mycket spänd och det internationella samfundet, inklusive FN, är i hög grad osäkra på hur de ska förhålla sig i den rådande balansgången. ■

Slutkommentar

Skapa säkerhet visar att dagens säkerhetspolitiska prioriteringar i praktiken går stick i stäv med det internationella samfundets samsyn om att fred är intimt sammanlänkad med ekonomisk utveckling och demokrati.

Prioteringsarna strider mot den erfarenhet och forskning som säger att kvinnors säkerhet i praktiken innebär säkerhet för alla.

Att kvinnor deltar i fredsprocesser och i beslutande församlingar på samma villkor som män, är därför inte bara en fråga om jämställdhet och demokrati, utan en fråga om att skapa fred och säkerhet. Kvinnor identifierar och utsätts för andra hot än män. De introducerar andra perspektiv i fredsprocessen och de har kunskap om förhållanden i civilsamhället som andra parter i processen saknar. Forskning och erfarenheter visar att freden blivit mer hållbar när kvinnor har deltagit i fredsprocessen. Därmed är de positiva effekterna av att kvinnor deltar är inte bara till fördel för kvinnor, utan kommer hela samhället till del. De flesta väpnade konflikter i världen är konflikter som ligger latent i samhället och vaknar på nytt. Det innebär att om hela civilsamhället deltar i fredsprocessen så kommer avtal och överenskommelser att omfattas av bredare skikt av samhället. Därmed blir den fred som skapas bättre förankrad och mer stabil. Och om kvinnor inte inkluderas under fredsprocesserna – när blir det då dags att inkludera dem?

Men fred handlar inte bara om att hitta medel för att lösa konflikter, grogrunden måste också minska. Genom att uppfylla millenniemålen om halverad fattigdom, utbildning, hälsovård och ökad jämställdhet reducerar man risken för att konflikter ska bryta ut. Men till detta krävs resurser, resurser som idag går till militära ändamål. Om världen från år 2002 hade lagt bara 3,7 procent av vad som årligen satsas på militära medel på att istället uppfylla millenniemålen, så hade världen enligt Världsbanken kunnat nå målen till år 2015.

Kvinnors deltagande och våld mot kvinnor ingår inte i den gängse säkerhetspolitiska analysen om vad som utgör ett hot. Den förda säkerhetspolitiken har visat sig inte fungera - alltså är det dags att ändra inriktning och faktiskt agera efter de lärdomar som finns. ■

Appendix

ETT URVAL AV REGELVERK SOM GER SÄKERHET

Det finns en rad internationella regelverk med syfte att stärka mänsklig säkerhet och skydda människor mot våld och övergrepp, kränkningar och diskriminering, både i fredstid och under konflikter. Flera av regelverken är juridiskt bindande som till exempel Genèvekonventionerna om krigets lagar och CEDAW, FN:s konvention mot all slags diskriminering av kvinnor. Andra regelverk är politiskt bindande, som till exempel FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

- FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna från 1948 är grundläggande för skyddet av mänskliga rättigheter och slår bland annat fast alla människors lika värde.¹⁰⁰
- De fyra Genèvekonventionerna är kärnan i Internationell Humanitär Rätt (IHL) och kan sägas generellt handla om att minska människors lidande under konflikt. Den fjärde Genèvekonventionen från 1949 fokuserar specifikt på att skydda civila i krig.¹⁰¹
- FN:s generalförsamling antog 1979 konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW).¹⁰²
- FN:s generalförsamling antog 1993 FN:s deklaration mot våld mot kvinnor.¹⁰³ Texten utgör ett komplement till CEDAW.
- Slutdokumentet från FN:s världskonferens om de mänskliga rättigheterna i Wien 1993 uttalade för första gången att kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter.¹⁰⁴
- Konferensen i Kairo om befolkning och utveckling 1994 uttalade för första gången vad basala sexuella och reproduktiva rättigheter är, och att det handlar om individers rätt att bestämma över sin kropp, sin sexualitet och sitt barnafödande.¹⁰⁵
- Handlingsplanen från FN:s fjärde Kvinnokonferens i Peking 1995 inriktas på en rad frågor som rör kvinnors säkerhet, bland annat frågor rörande kvinnors fattigdom, utbildning, väpnade konflikter, ekonomi, inflytande, mänskliga rättigheter och flickors villkor.¹⁰⁶
- Stadgan för den internationella brottmålsdomstolen, ICC, inrättades och antogs 1998. I denna specificeras våldtäkt och sexualiserat våld under rubriken brott mot mänskligheten.¹⁰⁷
- Tilläggsprotokoll till CEDAW antogs 1999.¹⁰⁸ Protokollet gjorde det möjligt för enskilda kvinnor eller grupper av kvinnor att framföra klagomål på kränkningar av mänskliga rättigheter till Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Denna kommitté gavs också möjligheten att ställa en stat till svars för systematiska kränkningar av kvinnors mänskliga rättigheter.

- En uppföljning till handlingsplanen från FN:s fjärde världskonferens i Peking antogs år 2000 i New York, som poängterar att det är staters skyldighet att visa tillbörlig omsorg och göra sitt yttersta, genom lagstiftning och andra åtgärder, för att förhindra och bestraffa våld mot kvinnor.¹⁰⁹
- FN:s generalförsamling antog år 2005 principen skyldighet att skydda, eller Responsibility to Protect, R2P. Denna princip betyder att internationella samfundet har rätt att överträda staters suveränitet och gå in och erbjuda människor skydd när en stat inte förmår eller vill skydda sitt eget folk.¹¹⁰

MEDAN DE REGELVERK SOM redovisats ovan främst skyddar kvinnor mot våld så utvecklades under 1990-talet också allt starkare krav på att kvinnor måste erkännas som aktörer i alla led av konflikthantering, och inte enbart som offer. Resultatet blev att FN:s säkerhetsråd antog resolution 1325.

- FN:s säkerhetsråds resolution 1325 "Kvinnor, fred och säkerhet", år 2000, anger att kvinnors deltagande på alla nivåer i konfliktlösning, fredsprocesser och i återuppbyggnad skapar fred och säkerhet.¹¹¹
- FN:s säkerhetsråds resolution 1820 antogs år 2008 och uttalar för första gången att effektiva steg för att förhindra sexuellt våld kan bidra till att internationell fred och säkerhet upprätthålls.¹¹²
- FN:s säkerhetsråds resolution 1888 antogs år 2009, och bygger vidare på både 1325 och 1820, och initierar en tjänst - FN:s särskilda representant mot sexualiserat våld i konflikter.¹¹³
- FN:s säkerhetsråds resolution 1889 antogs år 2009, och fokuserar på att öka kvinnors deltagande i postkonfliktfasen.¹¹⁴
- FN:s säkerhetsråd resolution 1960 antogs i december 2010, och uppmanar FN:s generalsekreterare att i sin årliga rapport ge detaljerad information om personer som är misstänkta för våldtäkt och sexuellt våld.¹¹⁵

1. www.sipri.org, press release den 21 februari 2011.
2. 'We the Peoples: Civil Society, the United Nations and Global Governance: Report of the Panel of Eminent Persons on United Nations–Civil Society Relations', New York, United Nations, 7 June 2004, <http://www.un-ngls.org/Final%20report%20-%20HLP.doc>. Den engelska texten lyder: It includes associations of citizens (outside their families, friends, and businesses) entered into voluntarily to advance their interests, ideas, and ideologies and organizations such as professional associations, social movements, indigenous people's organizations, religious and spiritual organizations, academe, and public benefit nongovernmental organizations. The term does not include profit-making activity (the private sector) or governance (the public sector).
3. <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/>
4. Finns att läsa på: <http://www.worldbank.org/html/extdr/mdgassessment.pdf> April 2002.
5. *Human Development Report*, UN 1994, sid. 22.
6. *Human Development Report*, UN 1994, sid. 24.
7. McKay, Susan, *Women, 'Human Security, and Peace-building. A Feminist Analysis.'* *Conflict and Human Security: A Search for New Approaches of Peace-building* IPSHU English Research Report Series No.19, 2004, sid.157; Galtung, Johan, *Peace by Peaceful Means*, London 1996.
8. Kaldor, Mary, *New and Old Wars, Organized Violence in a Global Era*, 2nd edition, Cambridge 2010, sid. 9, 75, 99.
9. *Human Security Report 2005, War and peace in the 21st century*, New York, Oxford 2005, sid.5; SIPRI Yearbook 2008, *Armaments, Disarmament and International Security*, sid. 43; Kaldor, Mary, *New and Old Wars, Organized Violence in a Global Era*, 2nd edition, Cambridge 2010, sid. 107, 169.
10. UNGA A/CONF.157/23, 1993, paragraf 18.
11. Finns att läsa på: <http://www.un.org/popin/icpd/conference/bkg/egypt.html>
12. *Report of the Fourth World Conference on Women*, UN 1996, UN A/CONF.177/20/Rev.1.
13. Finns att läsa på: http://www.womensrightscoalition.org/site/newsReleases/1998-10-rwanda_en.php
14. Finns att läsa på: <http://www2.ohchr.org/english/law/criminalcourt.htm>
15. Finns att läsa på <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>
16. <http://www.kvinnatillkvinna.se/article/728>

17. Wilson, Richard Ashby, (red), *Human Rights in the 'War on Terror'*, New York 2006, sid. 310.
18. Zimmermann, Doron & Wenger, Andreas (eds.) *How States Fight Terrorism, Policy Dynamics in the West*, Boulder 2007, sid.3.
19. Howard, Michael, 'What's in a name? How to Fight Terrorism.' *Foreign Affairs*, January/February 2002, 8-13, sid. 8, 10.
20. Olfat Mahmoud, *Will Human Security Bounce Back in Business 2009*, Kvinna till Kvinna seminarium, Stockholm 28 januari, 2009.
21. Wallensteen, Peter mfl, 2009. Finns att läsa på:
<http://www.uu.se/press/pm.php?id=878>
22. UNGA, A/64/211, 2009, *Protection of Human Rights and Fundamental freedoms while countering terrorism*, paragraf 24.
23. Tickner, Anne J., 'Feminist perspectives on 9/11', *International Studies Perspectives* Vol. 3, 2002, sid. 342
24. *UN Action to Counter Terrorism 2006*, finns att läsa på:
<http://www.un.org/terrorism/strategy-counter-terrorism.shtml#poa1>, artikel 1, 2.
25. UNGA, A/64/211, 2009, *Protection of Human Rights and Fundamental freedoms while countering terrorism*, paragraf 19, 23.
26. UNGA, A/64/211, 2009, *Protection of Human Rights and Fundamental freedoms while countering terrorism*, paragraf 36.
27. <http://www.kvinnatillkvinna.se/article/3230>
28. UNGA, A/HRC/10/3, 2009, *Promotion and Protection of all Human Rights civil, and Political, Economic, Social and Cultural Rights, Including the Right to Development*, paragraf 37, 38.
29. FATF (The Financial Action Task Force) har 40 rekommendationer för att bekämpa pengatvätt och finansiering av terrorism. Finns att läsa på:
<http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.PDF>
30. UNGA, A/HRC/10/3, 2009, *Promotion and Protection of all Human Rights civil, and Political, Economic, Social and Cultural Rights, Including the Right to Development*, paragraf 57.
31. Cossey, Megan, WeNews 4 december 2006, Finns att läsa på: <http://www.womense-news.org/story/equalitywomen%E2%80%99s-rights/061204/female-asian-activists-feel-singled-out-attack>.
32. *Civil Society and the UN Global Counter-Terrorism Strategy: Opportunities and Challenges*, Center on Global Counterterrorism Cooperation 2008, sid.11, 12.
33. UN A/64/211, 2009, *Protection of Human Rights and Fundamental freedoms while countering Terrorism*, sid. 11; Cossey, Megan, WeNews 4 december 2006. Finns att läsa på: <http://www.womensenews.org/story/equalitywomen%E2%80%99s-rights/061204/female-asian-activists-feel-singled-out-attack>.
34. The Guardian 15 januari 2009, Finns att läsa på:
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/jan/15/david-miliband-war-terror>.
35. *Civil Society and the UN Global Counter-Terrorism Strategy: Opportunities and Challenges*,

- Center on Global Counterterrorism Cooperation 2008, sid. 3, 25.
36. Se till exempel Kaldor, Mary, *Human Security*, Cambridge 2008, sid. 89; och Stepanova, Ekaterina, *Will Human Security Bounce Back in Business* 2009, Kvinna till Kvinna seminarium, Stockholm 28 januari, 2009.
37. Stepanova, Ekaterina, *Will Human Security Bounce Back in Business* 2009, Kvinna till Kvinna seminarium, Stockholm 28 januari, 2009.
38. Background paper on SIPRI military expenditure data, 11 april 2010, Press background material, sid.2.
39. SIPRI Yearbook 2010, *Armaments, Disarmament and International Security*, sid. 10.
40. SIPRI Yearbook 2010, *Armaments, Disarmament and International Security*, sid. 203. Bakgrundspapper till SIPRI Yearbook 2011. Pressrelease den 11 april 2011, <http://www.sipri.org/media/pressreleases/milex>;
41. 'A New Start for EU Peacemaking? Past Record and Future Potential.' UCDP paper no 7, 2010, sid. 4, 16.
42. Finns att läsa på: http://faq.macedonia.org/politics/framework_agreement.pdf
43. *Svenska Bidrag till Internationella Insatser*, Riksrevisionen januari 2011, sid. 10, 11.
44. Finns att läsa på: <http://www.worldbank.org/html/extdr/mdgassessment.pdf> April 2002.
45. *Women, Peace and Security*, sid. ix, UN 2002.
46. Finns att läsa på: www.ikff.se/wordpress/wp-content/uploads/2009/03/You-get-what-you-pay-for-2010.pdf.
47. Finns att läsa på: <http://hdr.undp.org/en/nhdr/monitoring/news/2008/title,13479,en.html>
48. *Human Development Report*, 2006, UNDP, New York, Oxford, 2006, sid. 8-9.
49. *Report of the Fourth World Conference on Women*, UN 1995, UN A/CONF.177/20/Rev.1, sid. 58, 59.
50. Farr, Vanessa, 'Scared Half to Death: the Gendered Impacts of Prolific Small Arms', *Contemporary Security Policy*, vol 27:1 sid. 45-59, 2006, sid. 51.
51. Masters, Sarah, *The Impact of Guns on Women's Lives*, seminarium Stockholm 31 mars 2011, IANSA Women's Network.
52. Cohn, Carol, et al. *The Relevance of Gender for Eliminating Weapons of Mass Destruction*, *The Weapons of Mass Destruction Commission*, no. 38 2005, sid. 7
53. Scahill, Jeremy, *Blackwater, the Rise of the World's most Powerful Mercenary Army*, London 2008, sid.9.
54. Scahill, Jeremy, *Blackwater, the Rise of the World's most Powerful Mercenary Army*, London 2008, sid. 219, 220.
55. UNSR 1820, 2008. Finns att läsa på: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/391/44/PDF/N0839144.pdf?OpenElement>.
56. UNGA, A/63/881, 2009, *Report of the Secretary-General on Peacebuilding in the Immediate Aftermath of Conflict*, paragraf 21.

57. 'Now, the World is Without Me: an Investigation of Sexual Violence in Eastern Democratic Republic of Congo' Oxfam 2010, sid. 39.
58. AFP 10 maj 2011, *Human Security News Weekly*, Human Security Report Project, 9-13 May 2011.
59. Sen, Amartya, "Development as Freedom", Oxford University Press, 1999.
60. The Economist den 4 mars 2010. Finns att läsa på:
<http://www.economist.com/node/15636231>
61. UNFPA *State of World Population 2000*, kapitel 3 'Ending Violence against Women and Girls.'
62. Caprioli, Mary, 'Gendered Conflict', *Journal of Peace Research* 2000, Vol. 37, number 1, 53-70, sid. 57.
63. Caprioli, Mary, 'Gendered Conflict', *Journal of Peace Research* 2000, Vol. 37, number 1, 53-70, sid. 65.
64. *Ending violence against women. From words to action. A study of the Secretary-General*. New York, UN 2006. sid. 131.
65. Finns att läsa på: <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>
66. Finns att läsa på: http://www.quotaproject.org/CS/CS_Rwanda_Kanakuze_2004.pdf
67. *Women Matter, Gender diversity, a corporate performance driver*, McKinsey&Company, 2007, sid.12.
68. UNSR 1973, Finns att läsa på: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>
69. Faludi, Susan, *The Terror Dream*, sid. 39-41.
70. Finns att läsa på: <http://www.opendemocracy.net/5050/sara-mojtehdzadeh/meeting-in-monochrome-women-and-afghanistan-conference>
71. Finns att läsa på: <http://www.trust.org/alertnet/blogs/asia-views/afghanistans-most-valuable-resource-for-peace-its-women>
72. Jones, Ann, 'Why Peace Is the Business of Men (But shouldn't Be)', *TomDispatch.com*, 2011 sid. 5.
73. Anderlini, Sanam Naraghi, *Women Building Peace*, London 2007, sid. 61.
74. *Women in an Insecure World. Violence against Women. Facts, Figures and Analysis*, DCAF, Genève, 2005, sid. 1.
75. *Security on whose terms?* sid. 12, Kvinna till Kvinna, nytryck 2009
76. Rehn, Elisabeth & Johnson Sirleaf, Ellen, *Women War Peace*, UNIFEM 2002, sid. 112; Schmeidl, Susanne & Piza-Lopez, Eugenia, *Gender and Conflict Early Warning: A framework for Action*, International Alert & Swisspeace, 2002, sid. 13, 15.
77. http://siteresources.worldbank.org/INTARD/Resources/webexecutivesummaryARD_GiA_InvstInWomen_8Pg_web.pdf, sid.2.
78. Intervju med Sophia Ivarson, Stockholm 5 oktober 2010.

79. The Guardian 22 april 2011, 'Women have emerged as key players in the Arab spring,' www.guardian.co.uk
80. http://www.nytimes.com/2011/05/20/world/africa/20benghazi.html?_r=3&pagewanted=1&ref=global-home.
81. Anderlini, Sanam Naraghi , *What the Women Say: Participation and UNSCR 1325, A Case Study Assessment*, 2010, sid. 37
82. *Women's Participation in Peace Negotiations: Connections between Presence and Influence*, UNIFEM 2009, sid. 1.
83. Den 1 september 2010 inledde Rosalind Marsden sitt arbete som särskilt sändebud för EU i Sudan. Finns att läsa på: <http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=1987&lang=EN>
84. http://www.eplo.org/assets/files/2.%20Activities/Working%20Groups/EEAS/EPLO_Statement_EEAS_Feb2011.pdf, sid.3
85. *Women's Participation in Peace Negotiations: Connections between Presence and Influence*, UNIFEM 2010, sid. 4, 5.
86. Finns att läsa på: <http://www.womenlobby.org/spip.php?article489&lang=en>
87. *To make room for changes – Peace strategies from women organizations in Bosnia and Herzegovina*, Kvinna till Kvinna 2006, sid. 16
88. Wanis-St. John, Anthony & Kew, Darren, 'Civil Society and Peace Negotiations: Confronting Exclusion' *International Negotiation* 13, 2008, 11-36, sid. 26-28.
89. Wanis-St. John, Anthony & Kew, Darren, 'Civil Society and Peace Negotiations: Confronting Exclusion' *International Negotiation* 13, 2008, 11-36, sid. 18, 24-27, 30. I åtta fall satt civila grupper inte med vid förhandlingsbordet, men hade inflytande över förhandlingarna. I fyra av fallen blev freden hållbar, i två fall blev freden, vad de kallar cold peace och i två av fallen blossade konflikten upp igen.
90. Lederach, John Paul, *Building Peace, sustainable reconciliation in divided societies*, Washington 1997, sid. 38-43.
91. http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2008/ahtisaari-lecture_en.html
92. Bell, Christine & O'Rourke, Catherine, 'Peace Agreements or Pieces of Paper? The Impact of UNSC Resolution 1325 on Peace Processes and their Agreements', *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 59, 2010, 941-980, sid. 947.
93. Bell, Christine & O'Rourke, Catherine, 'Peace Agreements or Pieces of Paper? The Impact of UNSC Resolution 1325 on Peace Processes and their Agreements', *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 59, 2010, 941-980, sid. 948.
94. Finns att läsa på: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/28/bosnia-crisis-serb-leader-referendum>
95. *Engendering the Peace Process*, Kvinna till Kvinna 2000, sid. 26.
96. *To make room for changes – Peace strategies from women organisations in Bosnia and Herzegovina*, Kvinna till Kvinna 2006, sid. 57

97. Termen "track II" myntades av Joseph Montville, som separerade de traditionella diplomatiska aktiviteterna (track I-diplomati) från inofficiella, informella interaktioner mellan medlemmar av rådgivande grupper eller nationer. Diana Chigas, "Who are Track Two Intermediaries and Diplomats?" 2003 sid. 3. http://www.beyondintractability.org/essay/track2_diplomacy/
98. Anderlini, Sanam Naraghi , *What the Women Say: Participation and UNSCR 1325, A Case Study Assessment*, 2010, sid. 21.
99. Söderberg Jacobson, Agneta *Rethink! Kvinna till Kvinna*, 2003 sid. 28.
100. Finns att läsa på: <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>
101. Finns att läsa på: <http://www.icrc.org/eng/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/index.jsp>.
102. UNGA res. 34/180. Finns att läsa på <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>104 UNGA res. 48/
103. Finns att läsa på [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(symbol\)/a.res.48.104.en](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(symbol)/a.res.48.104.en)
104. *Vienna Declaration and Programme of Action*, UN General Assembly, 1993, UN A/CONF.157/23, artikel 18.
105. Finns att läsa på: <http://www.un.org/popin/icpd/conference/bkg/egypt.html>
106. *Report of the Fourth World Conference on Women*, UN 1996, UN A/CONF.177/20/Rev.1.
107. Finns att läsa på: <http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>
108. Finns att läsa på: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/>
109. Finns att läsa på: <http://www.un.org/womenwatch/daw/followup/beijing+5.htm>
110. World Summit Outcome 2005, A/60/L.1 artikel 138-139, Finns att läsa på: <http://www.unis.unvienna.org/pdf/A60L.pdf>.
111. *UNSC Resolution 1325 2000*.
Finns att läsa på: http://www.un.org/events/res_1325e.pdf.
112. *UNSC Resolution 1820*, 2008. Finns att läsa på:
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/391/44/PDF/N0839144.pdf?OpenElement>.
113. *UNSC Resolution 1888*, 2009. Finns att läsa på:
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/534/46/PDF/N0953446.pdf?OpenElement>.
114. *UNSC Resolution 1889*, 2009. Finns att läsa på:
http://www.unfpa.org/webdav/site/global/shared/swp/2010/SC1889_eng.pdf.
115. *UNSC Resolution 1960*, 2010. Finns att läsa på:
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/698/34/PDF/N1069834.pdf?OpenElement>.

Kvinna till Kvinna

ISBN: 978-91-979583-0-1